

Nr 284.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om polisväsendet i rikets städer; given Stockholms slott den 12 april 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om polisväsendet i rikets städer.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott. Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

G U S T A F.

Axel Schotte.

Förslag
till
L a g
om polisväsendet i rikets städer.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Det åligger varje stad att låta anställa och avlöna den polispersonal, som erfordras för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet i staden, ävensom att i övrigt vidmakthålla sitt polisverk.

2 §.

Finner Kungl. Maj:ts befallningshavande, att stad underlåter att anställa polispersonal till erforderligt antal eller att förse polispersonalen med skälig avlöning eller att eljest vidmakthålla polisverket, äger Kungl. Maj:ts befallningshavande att hos stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan göra den framställning, som anses av behovet påkallad.

Leder framställningen icke till åtgärd, som Kungl. Maj:ts befallningshavande finner tillfredsställande, äger Kungl. Maj:ts befallningshavande anmäla förhållandet hos Kungl. Maj:t.

3 §.

Chefskapet över polispersonalen tillkommer under Kungl. Maj:ts befallningshavande i stad, där polismästare finnes, denne samt i annan stad borgmästaren eller den ledamot av magistraten, som förestår stadens polisväsende, eller, där magistrat ej finnes, ordföranden i stadsstyrelsen.

Polischefen utövar ensam högsta befälet över polispersonalen.

4 §.

För att jämte polischefen handhava polisverkets förvaltningsangelägenheter skall en polisenämnd finnas i varje stad, beträffande vilken icke meddelats sådant anstånd, varom i 6 § sägs.

Nämnden utgöres av polischefen såsom ordförande, en ledamot, vilken magistraten eller stadsstyrelsen inom eller utom sig väljer, samt tre män, valda av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmän rådstuga.

För vald ledamot i nämnden skall finnas suppleant, utsedd i enahanda ordning som den ledamot, suppleanten är avsedd att ersätta.

Beträffande obehörighet att vara ledamot eller suppleant i polisenämnd, ledamots och suppleants tjänstgöringstid och avgång, ordningen för nämndens arbete, räkenskapers förande, redovisning samt ledamots ansvarighet äger för annan ort än Stockholm vad om fattigvårdsstyrelse finnes stadgat motsvarande tillämpning, och gälla för Stockholm de bestämmelser, Konungen på förslag av stadsfullmäktige meddelar. Vald ledamot äger när som helst avsäga sig uppdraget.

5 §.

Polisenämnden, som icke äger att taga någon befattning med befälet över polispersonalen, åligger:

1) att uppgöra förslag till löne-, omkostnads- och pensionsstat för polisverket, ändringar i dess organisation, instruktion för polispersonalen samt densammas uniformering och beväpning ävensom andra rörande polisväsendet erforderliga föreskrifter;

2) att besluta i ärenden angående förvaltningen av de till polisverkets behov anslagna medel och till dess förfogande upplåttna fastigheter;

3) att i förekommande fall uppgöra förslag till organisation av och hava inseendet över polisskola samt utse föreståndare och lärare vid densamma;

4) att avgiva yttrande i fråga om polismans antagande, befordran och ansökan om avsked;

5) att besluta angående polismans uppsägning från tjänsten;

6) att ådöma polispersonalen disciplinär bestraffning för förseelse i tjänsten, därest polischefen ej finner förseelsen allenast föranleda till varning;

- 7) att i övrigt till vederbörande myndigheter avgiva yttranden eller göra framställningar i frågor av betydelse för polisverket; samt
- 8) att fullgöra de åligganden, som enligt särskilda författningar ankomma på polisenämnd.

6 §.

Beträffande mindre städer med fåtalig polispersonal må Kungl. Maj:ts befallningshavande på framställning av stadsfullmäktige eller allmän rådstuga medgiva, att med inrättande av polisenämnd må anstå tills vidare och intill dess Kungl. Maj:ts befallningshavande efter vederbörandes hörande annorlunda förordnar.

I stad, där dylikt anstånd medgivits, skall vad i 5 § är stadgat om polisenämnd i tillämpliga delar gälla magistraten eller stadsstyrelsen.

7 §.

Polisman antages medelst skriftligt förordnande, i Stockholm av överståthållarämbetet för polisärenden, i annan stad, där polismästare finnes anställd, av denne, samt i stad, där polismästare ej är anställd, av magistraten eller stadsstyrelsen.

Om polismands befordran och ansökning om avsked beslutar den myndighet, som äger antaga polisman.

8 §.

För varje stad skall finnas en instruktion för polispersonalen, vilken instruktion efter förslag av polisenämnden utfärdas av Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Instruktionen skall särskilt innehålla:

- a) föreskrifter om grunder och villkor för polispersonalens antagande, befordran och avsked;
- b) bestämmelser om sättet och villkoren för beviljande av tjänstledighet åt polisman och om vikaries förordnande;
- c) uppgift om vem som är chef för polispersonalen samt om vem, utom chefen, förmanskapet för polispersonalen tillkommer;
- d) föreskrifter om tjänstledighet, tjänstetecken och beväpning;
- e) upplysning om tjänstgöringsområde; och
- f) upplysning angående polismands rättigheter och skyldigheter även-

som sådana anvisningar rörande polismans förhållande i och utom tjänsten, vilka anses böra i instruktionen intagas.

9 §.

Vad i denna lag sägs om polismans antagande, befordran, avsked, uppsägning från tjänsten och bestraffning samt om instruktion för polispersonalen skall icke äga tillämpning å polismästare, polisintendent och stadsfiskal.

10 §.

Besvär över beslut, som enligt denna lag meddelas av polisenämnd, magistrat eller stadsstyrelse, anföres hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i den ordning, som är föreskriven för talan mot stadsfullmäktiges eller allmän rådstugas beslut.

Talan mot beslut, som enligt denna lag meddelas av Kungl. Maj:ts befallningshavande, föres på det sätt och i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämt.

Beslut, som ej avser ådömande av disciplinär bestraffning enligt vad i 5 § under 6) avses, lände, utan hinder av klagan, till efterrättelse intill dess annorlunda kan vara förordnat.

11 §.

De ytterligare bestämmelser, som kunna erfordras i fråga om allmänna ordnandet av polisväsendet i stad, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1919, dock att stadgandena om tillsättning av polisenämnd skola lända till efterrättelse från den 1 september 1918 samt att med utfärdande av instruktion för polispersonalen må anstå till den 1 juli 1919.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 april 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
 Statsråden PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte anförde följande:

Riksdagens
 skrivelse den
 12 maj 1906.

Riksdagen anhöll i skrivelse den 12 maj 1906, att Kungl. Maj:t ville enligt i skrivelsen närmare angivna grunder låta utarbeta en allmän polisförfattning för rikets städer och därmed jämförliga orter. Därvid anfördes följande:

Kravet på en dylik polisförfattning för hela riket framträdde nu icke för första gången. Genom verkställda utredningar av vederbörande utskott, både vid då. pågående och de två närmast föregående lagtima riksdagarna, hade utredning åstadkommit därom, att stadganden om polismäns antagande och entledigande samt instruktion för deras tjänstgöring i vissa städer helt och hållet saknades, och i de städer, där sådana funnes, utfärdats efter skiljaktiga grunder och av olika myndigheter, i de flesta fall av magistrat, i andra av Kungl. Maj:ts befallningshavande, vederbörande borgmästare, stadsfullmäktige, poliskammare

eller olika myndigheter i förening. För några få städer hade vissa bestämmelser om polismäns antagande och avskedande utfärdats av Kungl. Maj:t. Visserligen anställdes och avlönades polismännen av kommunerna, vilka med hänsyn därtill givetvis kunde göra anspråk på ett avgörande inflytande i fråga om polisens organisation. Men å andra sidan kunde ej förnekas, att det ytterst vore statens plikt och en av dess förnämsta angelägenheter att upprätthålla ordning och bereda skydd för medborgares liv och egendom, och ehuru staten överlämnat åt kommunerna att genom polisväsendet ombesörja denna statsfunktion, kunde statsmakten icke anses hava av sagt sig all kontroll därutinnan. Den enklaste formen för utövande av en sådan kontroll skulle just vara utfärdande av en sådan allmän polisförfattning, varom här vore fråga. De organ, som vid ordningens upprätthållande omedelbart komme i beröring med befolkningen, vore i värt land för landsbygden fjärdingsmän, för städerna poliskonstaplar. Angående fjärdingsmannabestyret hade den 29 september 1899 utfärdats en lag, däri bestämmelser meddelats rörande utseende av fjärdingsmän, deras avlöning och entledigande m. m. En samma dag utfärdad instruktion för fjärdingsmän innehölle närmare bestämmelser angående fjärdingsmäns åligganden. Behovet av bestämmelser rörande polisbetjante å den egentliga landsbygden hade sålunda blivit tillgodosett. Att ett behov av allmänna bestämmelser jämväl för polisbestjante i stad och därmed jämförlig ort förefunnnes, ansåge riksdagen framgå av den i ärendet befintliga utredningen.

Vid uppgörandet av en allmän polisförfattning borde man enligt riksdagens mening hava för ögonen att tillgodose icke allenast önskemålen att bringa trygghet och oberoende för polismännen, utan i lika hög grad det allmännas berättigade intresse, så att genom författningen icke skapades förhållanden, som skulle kunna menligt inverka på allmän säkerhet och ordning. Beträffande de bestämmelser, som huvudsakligen syntes skola meddelas i en sådan författning, ansåge riksdagen, att densamma borde innehålla sådana stadganden, som för ett behörigt upprätthållande av denna för staten så viktiga angelägenhet ansåges böra vara gemensamma för rikets alla städer och därmed jämförliga orter, men däremot icke upptaga ett detaljerat reglemente för polisen, utan i sistnämnda avseende allenast meddela sådana allmänna bestämmelser, på grund av vilka instruktioner, lämpliga för den ena eller andra orten, kunde uppgöras, tillika med tydlig föreskrift därom, att i varje ort, där polismyndighet vore anställd, instruktion för polisen borde finnas. I författningen syntes vidare böra upptagas bestämmelser rörande polismäns antagande, entledigande och bestraffning samt om deras rätt till klagan över vissa åtgärder eller beslut av förman eller annan överordnad myndighet ävensom de stadganden i övrigt rörande polismans skyldigheter och befogenheter, som borde vara lika för alla de orter, i vilka författningen skulle äga tillämpning. I detta avseende hölle riksdagen före, att såväl högre som lägre polistjänstemän borde ej blott vara underkastade den strängaste kontroll, utan även, därest de befunnnes för sin befattning i högre grad olämpliga, kunna från densamma skiljas, utan att de av domstol blivit dömda för brott, varå avsättning borde följa, eller åtminstone kunna genast avstängas från sin tjänst, i vilket sistnämnda fall förmans beslut jämväl borde genast gå i verkställighet, oavsett om klagan däröver anfördes. Å andra sidan borde dock till betryggande av polismans rätt i författningen angivas de omständigheter, varunder avsättning eller avstängande från tjänstgöring kunde få äga rum, och syntes därjämte böra fordras en föregående undersökning, varav kunde bedömas, huruvida fullt giltiga

skäl förelegat för en sådan åtgärd. Den avskedade borde ock i sådant fall hava utväg att föra klagan över förmans eller myndighets beslut.

Riksdagarna
1904—1906.

Riksdagens ifrågavarande skrivelse hade ytterst föranletts av en redan 1904 i andra kammaren av herr S. A. Hedin väckt motion, vari framhölls behovet av rättsligt skydd för polismännen gent emot godtyckligt avskedande ävensom påpekades, att samhällsintresset fordrade, att deras legalt svaga ställning förbättrades, samt föreslogs, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta en för hela riket gemensam författning rörande polispersonalens tillsättning och avsked samt skyldigheter och befogenheter i tjänsten, tryggande för dessa statstjänares personliga värdighet och rätt i förhållande till överordnade.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen remitterades, begärde från rikets samtliga städer upplysningar rörande polisens organisation. Därefter lämnade utskottet en redogörelse för gällande lokala stadgar om polisen samt för bestämmelserna i dessa stadgar beträffande antagande och entledigande av polismän.

Av utredningen framgick, att i 24 av de 77 städer, rörande vilka upplysningar erhållits, saknades alla stadganden om polismäns antagande och entledigande samt om deras befogenhet. I 2 städer hade borgmästaren utfärdat instruktion för polispersonalen. I 28 städer hade magistraten utfärdat dylik instruktion. I en stad hade instruktion fastställts av stadsfullmäktige, utan att beslutet därom underställts högre myndighets prövning. Motsvarande bestämmelser hade i 9 städer fastställts av Kungl. Maj:ts befallningshavande, som därvid godkänt antingen ett av stadsfullmäktige fattat och befallningshavandens prövning underställt beslut eller ett av vederbörande magistrat eller stadsstyrelse avgivet förslag. För 5 städer hade polisreglemente, innefattande bestämmelser om polis-kårens organisation, polismäns antagande och entledigande m. m., fastställts av Kungl. Maj:ts befallningshavande och polisinstruktion av magistraten. För en stad voro bestämmelser meddelade dels av Kungl. Maj:t, dels av Kungl. Maj:ts befallningshavande och dels av magistraten. I en stad hade stadsfullmäktige antagit reglemente, innefattande bestämmelser om poliskårens organisation, polis-männens antagande och entledigande, och magistraten fastställt instruktion. I en annan stad voro bestämmelser meddelade dels av Kungl. Maj:ts befallningshavande och dels av brandstyrelsen. För Stockholm voro bestämmelser om polismäns till- och avsättande meddelade dels av Kungl. Maj:t och dels av överståthållarämbetet samt instruktion för polispersonalen utfärdad av polismästaren och fastställd av överståthållarämbetet. För Göteborg, Malmö och Eskilstuna hade Kungl. Maj:t utfärdat vissa bestämmelser om polismäns antagande och entledigande. Instruktion för polispersonalen var utfärdad i Malmö av polismästaren samt i Göteborg, Eskilstuna och Norrköping av poliskammaren.

Utskottet anförde:

På sätt av denna sammanfattning framginge, hade olika åsikter gjort sig gällande beträffande den myndighet, till vars befattning det hörde att fastställa

föreskrifter rörande polismäns tjänstgöring och därmed sammanhängande ämnen. Av instruktionen för stadsfiskaler den 12 oktober 1894, § 5, framginge emellertid, att bestämmelser i förevarande hänseende numera skulle utfärdas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Någon anledning att därutinnan vidtaga ändring, för så vitt instruktionerna innehölle föreskrifter av uteslutande lokal natur, syntes utskottet icke föreligga. Då emellertid det huvudsakliga innehållet av samma instruktioner utgjordes av bestämmelser, som borde vara desamma för de särskilda städerna, och då genom hittills följt tillvägagående faran för viktiga rättsgrundsatsers kränkande eller åsidosättande icke syntes vara utesluten, delade utskottet motionärens åsikt om det lämpliga i utfärdandet av en allmän polisförfattning av ungefärligen det innehåll, som sedermera antyddes i riksdagens skrivelse. Naturligtvis, anmärkte utskottet, borde i en dylik allmän författning icke intagas de i polisinstruktionerna vanligen förekommande utdragen av allmänna lagens stadganden beträffande häktning, hus- och kroppsrensning m. m. Dylika och andra bestämmelser, vilkas inhämtande vore av särskild vikt för polismän, borde lämpligen inrymmas i en normalinstruktion, utarbetad till ledning vid fastställande av de lokala polisstadgarna. Utskottet hemställde att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville på de av utskottet anförda grunder låta utarbeta en allmän polisförfattning för rikets städer och därmed jämförliga orter.

Utskottets utlåtande godkändes av kammaren. Sedan beslutet delgivits första kammaren, yttrade dess tillfälliga utskott nr 1 bland annat följande:

»Motionären syntes utgå från den förutsättning, att även de inom rikets städer använda polismän, som icke vore att hänföra till ämbets- eller tjänstemän, borde i allo betraktas såsom statstjänare. Detta åskådningssätt vore icke fullt riktigt. Enligt kungl. brevet den 10 mars 1865 erfordrade avlöningstat för stadsfunktionärer stadfästelse endast i avseende å de ämbets- och tjänstemannabefattningar, som vore av vikt för lagskipningen och kronans uppbörd eller eljest av mera allmän betydelse. Någon föreskrift om skyldighet för stadskommun att antaga och avlöna polisbetjante till större eller mindre antal funnes ej utfärdad, vadan det ankomme på kommunalstyrelsens beslut, i vad mån kommunen ville och kunde fullgöra den kommunen enligt sakens natur åliggande skyldighet i berörda hänseende. Då polismännen således, åtminstone beträffande den för dem synnerligen viktiga avlöningsfrågan, vore helt och hållet beroende av kommunalstyrelsens beslut, torde staten väl icke kunna eller böra genom lagbestämmelser tvinga kommunen att vid anställning bibehålla en polisman, som, även om han icke begått särskilt brott eller förseelse, likväl till följd av okunnighet, omdömeslöshet eller lojhet befunnits vara för den honom åliggande viktiga tjänstgöring oduglig. Utskottet instämde emellertid däruti, att polisväsendet vore en statsangelägenhet, huru än kostnaderna därför fördelades. På grund därav och under åberopande i övrigt av vad andra kammarens utskott anført, hemställde första kammarens utskott, att första kammaren måtte biträda andra kammarens beslut.»

Denna utskottets hemställan blev emellertid av första kammaren avslagen.

Vid 1905 års riksdag återkom herr Hedin med samma motion, därvid yrkandet emellertid formulerats i överensstämmelse med andra kammarens nästföregående år fattade beslut.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott gjorde en likalydande hemställan som 1904 och utskottets utlåtande godkändes av kammaren.

Första kammarens andra tillfälliga utskott anförde:

»En för rikets alla städer gällande polisförfattning borde redan av den anledning icke utfärdas, att städerna och municipalsamhällena icke vore skyldiga att underhålla och avlöna polisbetjänte. Det skulle även möta svårigheter att finna den rätta formen för en författning, som med avseende på polisens organisation lämpade sig lika väl för de största städer som för de minsta municipalsamhällen. Polisväsendet finge anses vara dels en statsangelägenhet, i det att målet för dess verksamhet vore att upprätthålla ordning och skydda medborgares personer och egendom mot våld och skadegörelse, men dels även en kommunal uppgift och bekostades i regel ensamt av kommunerna, varför ock dessa senare, därest de ville underkasta sig uppoffringarna för en poliskårs anställande, borde tillerkännas rätt att få deltaga i polisens organisation. Ehuru utskottet ansåge, att en för rikets städer gemensam författning icke borde utfärdas, ville utskottet dock erkänna önskvärdheten av att för varje stad eller därmed jämförlig ort, där polismyndighet funnes anställd, funnes en av vederbörlig myndighet fastställd instruktion, men utskottet ansåge sig ej böra gå längre i medgivande åt de framställda fordringarna.

De överordnade polismyndigheterna hade till tjänsteåliggande att tillse, att allmän ordning och säkerhet vidmakthölles samt att begångna brott bleve i laga ordning beivrade. Bestämmelser härom funnes intagna i instruktionerna för överståthållaren, landshövdingarna samt de av Kungl. Maj:t tillsatta polismästarna. Denna sin tjänsteplikt kunde dessa myndigheter icke fullgöra, såvida de icke hade rätt att fordra lydnad av sina underordnade i tjänsten. Av instruktionerna för de överordnade polismyndigheterna följde emellertid icke blott deras rätt till ovillkorlig hörsamhet i tjänsten från de underlydande, utan därmed sammanhängde ock deras bestraffningsrätt. De överordnade måste äga att uppdraga regler för de underordnades verksamhet i tjänsten och tillse att dessa iakttoges. Skedde icke detta, måste den överordnade äga rätt att medelst bestraffningar tilltvinga sig lydnad och, om sådana icke hjälpte, i nödfall taga sin tillflykt till avsättning. Att i sådana fall den överordnade uteslutande skulle vara hänvisad till rannsaking inför domstol, läte sig icke göra dels på grund av de formella bevisningsreglerna inför rätta och dels av de skäl, att i de merendels trängande fall, där den disciplinära bestraffningsrätten ifrågakomme, det skulle vara förenat med stora olägenheter att avvakta utgången av en långvarig, måhända genom alla instanserna gående rättsförhandling. I övrigt erinrades att i det avseende, varom nu vore fråga, åtskilliga andra tjänstemän vore likställda med polismännen i städerna. Utom Konungens förtroendeämbetsmän, vilka när som helst kunde skiljas från sina befattningar, vore till exempel i fråga om länsmän stadgat, att de kunna avskedas ur tjänsten, om Kungl. Maj:ts befallningshavande icke vidare hade förtroende till dem. Justitiekanslern ägde för viss tid eller för alltid från tjänsten skilja stadsfiskal. Polismännen borde anses vara tjänstemän och åtnjuta samma förtroende som nyssnämnda tjänstemän, men det torde icke vara lämp-

ligt att uti ifrågavarande avseende giva en polisman i stad en mera orubblig ställning än en länsman eller en stadsfiskal.»

Utskottet föreslog, att första kammaren ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föreskriva, att för varje stad eller därmed jämförlig ort, där polis vore anställd, skulle finnas ett av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställt reglemente. Även denna hemställan blev av första kammaren avslagen.

Vid 1906 års riksdag upptogs ärendet ånyo genom motion av herr G. W. Roos. Andra kammarens femte tillfälliga utskott yttrade:

»Uppgifter angående polisväsendet hade erhållits från 16 städer, varifrån sådana ej förut lämnats, och utskottet hade av dessa uppgifter inhämtat, att bestämmelser angående antagande och entledigande av poliskonstaplar saknades uti 5 av dessa städer, att polisinstruktion faststälts av Kungl. Maj:ts befallningshavande i 5 och av magistrat i 6 städer. Från en stad, varom förut lämnats meddelande, att föreskrifter ej finnes, hade upplysts, att instruktion för poliskonstaplarna nu vore av magistraten antagen. Utskottet kunde ej finna annat än att det skulle vara i hög grad önskvärt, att reda kunde bringas i gällande förhållanden, och det borde vara statens uppgift att söka åstadkomma denna reda genom en allmän författning i ämnet. Utskottet hemställde därför på skäl, sedermera upptagna i riksdagens skrivelse, att andra kammaren ville för sin del besluta skrivelse i ärendet till Kungl. Maj:t. Utskottets hemställan bifölls av kammaren.»

Sedan första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt, att första kammaren ville biträda andra kammarens beslut, blev denna hemställan bifallen.

Innan en redogörelse lämnas för de åtgärder, som hittills föranletts av riksdagens skrivelse, torde några erinringar om organisationen av polisväsendet i rikets städer vara på sin plats. Att jag icke i detta sammanhang behandlar polisväsendet i köpingar, municipalsamhällen eller eljest å landsbygden, beror av den begränsning av ämnet, vartill jag längre fram vill återkomma (sid. 54).

Polisväsendet i riket lyder beträffande Stockholms stad under överståthållarämbetet och i övrigt under Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Vad angår de städer, där polisväsendet handhaves av poliskammare eller polismästare, förefinnas såväl i fråga om polischefernas åligganden och ställning i förhållande till andra myndigheter som be-

Den nuvarande polisorganisationen.

a) Städer med poliskammare eller polismästare.

träffande deras tillsättning väsentliga skiljaktigheter i gällande föreskrifter.

Mellan Stockholm och de övriga städerna framträder en bestämd skillnad beträffande polischefens ämbetsställning. I Stockholm, där de åligganden, som i andra städer tillkomma magistraten, i allmänhet fullgöras av överståthållarämbetet, tillhör polismästaren detta ämbete och han utövar polismyndigheten å dess vägnar. För honom gällande instruktion är utfärdad av Kungl. Maj:t den 20 maj 1868 och däri stadgas främst, att vid utövanen av den vårdnad om allmän ordning samt säkerhet till person och egendom jämte den myndighet i polisärenden för övrigt, överståthållaren tillkommer, är polismästaren honom till biträde anställd, samt att i alla polisväsendet rörande frågor, i vilka överståthållaren ej omedelbart beslutar, utövar polismästaren, enligt de närmare föreskrifter överståthållaren meddelar, den överståthållarämbetet i polisärenden tillkommande myndighet, på sätt med lag och författningar samt instruktionen överensstämmer.

Poliskammare finnes även i Stockholm, men den omfattar numer icke polismästarens hela förvaltningsområde, utan där handläggas av en särskild ämbetsman såsom polismästarens ställföreträdare, för närvarande förste polisintendenten, huvudsakligen vissa mål av judiciell natur, såsom rörande rannsakningsmåls hänskjutande till allmän domstol, tillämpning av lösdrivarlagen m. m. Till polisdomstolen hörande mål handläggas av en polisdomare. Befälet över polispersonalen utövas närmast under polismästaren av förste, andre och tredje polisintendenten.

Övriga städer, där polismästareämbete inrättats, äro Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Karlskrona, Gävle, Uppsala och Eskilstuna. Beträffande polisorganisationen i Göteborg meddelades bestämmelser genom kungl. förordningen den 19 augusti 1807. Liknande föreskrifter utfärdades för Norrköping den 18 mars 1825 och för Karlskrona den 29 oktober 1828. I nämnda bestämmelser förekommer icke benämningen polismästare, utan ämbetet innehades ursprungligen av en politiborgmästare, som sedermera ersatts med polismästare, i Göteborg likväl med bibehållande av ett politiborgmästareämbete för fullgörande av särskilda magistraten tillkommande göromål. De övriga städerna erhölesin särskilda polisorganisation, Uppsala den 31 december 1869, Malmö den 30 januari 1873, Gävle den 22 november 1889, Eskilstuna den 15 april 1898 (poliskammare med borgmästaren som styresman hade dock inrättats redan tidigare) samt Hälsingborg den 4 november 1898.

I sammanhang med polismästareämbetenas inrättande hava meddelats mer eller mindre kortfattade stadganden om inseedet över och lednin-

gen av polisen, men därjämte hava för de flesta polismästarna utfärdats instruktioner, innehållande mera utförliga bestämmelser. Dessa äro dock icke alla utfärdade av Kungl. Maj:t. Sådana finnas nämligen endast för polismästarna i Göteborg, Malmö, Hälsingborg och Karlskrona. För polismästarna i Uppsala och Gävle hava instruktioner utfärdats av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Vad Norrköping och Eskilstuna angår, hava dylika författningar icke blivit utfärdade av vare sig Kungl. Maj:t eller Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Med undantag för Uppsala och Gävle finnes i de nämnda städerna även poliskammare med uppgift jämte det allmänna handhavandet av polisens angelägenheter dels att såsom administrativ myndighet handlägga de ärenden, som enligt särskilda författningar tillkomma poliskammare i sådan egenskap, dels ock i vissa städer att vara polisdomstol.

Ursprungligen har vid inrättandet av poliskammare tillagts densamma även domsrätt i vissa mål. Poliskammare såsom domstol finnes numera endast i Norrköping, Karlskrona och Eskilstuna. I Göteborg och Malmö utövas denna domsrätt liksom i Stockholm av särskild polisdomare, och i Hälsingborg är det en avdelning av rådstuvurätten under ordförandeskap av polismästaren, som fungerar såsom polisdomstol.

Beträffande poliskamrarnas organisation gäller såsom allmän regel, med undantag endast för Eskilstuna, att polismästaren är ensam beslutande. I Göteborg bibehölls vid poliskammarens inrättande 1807 den kollegiala formen så till vida, att politiborgmästaren skulle vara biträdd av två rådmän, den ene litterat, vilka magistraten hade att årligen utse, men det stadgades, att om vid ärendenas avgörande yppades skiljaktiga tankar, skulle politiborgmästarens mening bliva gällande. Denna organisation vann efterföljd i Norrköping, där politiborgmästaren skulle vara biträdd av två borgerliga rådmän, som skulle ombytas i den ordning magistraten bestämde, ävensom i Karlskrona, där poliskammaren skulle bestå av politiborgmästaren med biträde av två borgare, vilka skulle ombytas var tredje månad i den ordning, som magistraten bestämde. För ifrågavarande tre städer stadgades därjämte, att landshövdingen i länet ägde rättighet att i poliskammaren föra ordet, när han funne ärendenas vikt det fordra och hans övriga ämbetsgöromål det medgäve. I sådant fall ägde politiborgmästaren och ledamöterna, då skiljaktighet i meningarna uppkommo, dem till protokollet yttra, men beslutet skulle alltid utfärdas enligt landshövdingens mening.

Gällande instruktion för polismästaren i Göteborg, utfärdad av Kungl. Maj:t den 12 oktober 1883, innehåller den bestämmelsen, att polisväsendet i staden, utom vad angår de mål och ärenden, vilka till-

höra stadens polisdomstol, handhaves av en poliskammare, vars beslutanderätt utövas av polismästaren. Protokoll föres i poliskammaren av en polissekreterare och i polisdomstolen av polisnotarier. Befälet över polispersonalen tillkommer närmast under polismästaren en polisintendent.

Rörande organisationen av poliskammaren i Norrköping stadgades genom kungl. brevet den 18 september 1885, att poliskammaren består av polismästaren såsom ordförande, biträdd av fyra rådmän, vilka tjänstgöra två i sänder efter sins emellan uppgjord, av polismästaren godkänd ordning. Denna poliskammare är numera den enda, som i egenskap av administrativ myndighet består av polismästaren såsom ordförande jämte ledamöter. I fråga om beslutanderätten gjordes icke någon ändring i kungl. ordningen den 25 mars 1825, enligt vilken polismästaren är ensam beslutande. Vilka göromål det tillkommer polismästaren att ensam handlägga i egenskap av polischef synes icke vara närmare bestämt, men beträffande polispersonalen är stadgat, att denna lyder under poliskammaren, som även förordnar och entledigar personalen. Protokollet i poliskammaren föres av polisnotarien.

För Karlskrona gäller av Kungl. Maj:t den 31 augusti 1906 fastställd ordning för poliskammare och polismästare. Enligt denna utgöres poliskammaren endast i egenskap av polisdomstol av bisittare jämte polismästaren, vilken emellertid även i domstolen är ensam beslutande. Ledamöterna, vilka icke benämnas rådmän, tjänstgöra två månader i följd, varefter ombyte sker. De utses sålunda, att sedan magistraten på förslag uppfört aderton till stadsfullmäktige valbara män, stadsfullmäktige i december varje år bland de sålunda föreslagna välja tolv att för nästföljande år tjänstgöra i poliskammaren. Därjämte skall av magistraten på förslag uppföras ytterligare nio till stadsfullmäktige valbara män, bland vilka stadsfullmäktige välja sex att för nästföljande år i poliskammaren vara suppleanter för ledamöterna. Den ordning, vari ledamöter och suppleanter under året skola tjänstgöra, bestämmes av magistraten. Om förande av protokoll hos poliskammaren i Karlskrona är ej särskild bestämmelse meddelad, vadan polismästaren är ensam ansvarig även i detta hänseende.

Poliskammaren i Malmö inrättades genom kungl. brev den 7 december 1888 med sådan organisation som den i Göteborg gällande, vadan polismästaren i Malmö icke erhöi någon bisittare i poliskammaren. Såsom polisdomstol fungerade en avdelning av rådstuvurätten under ordförandeskap av polismästaren, för vilken domstol gällde vanlig rättegångsordning. Denna har sedermera ersatts av en särskild polisdomare, biträdd av polisnotarie. Hos poliskammaren är en polissekreterare an-

ställd med huvudsaklig uppgift att bereda och föredraga ansökningsärenden, föra poliskammarens protokoll samt biträda vid polispersonalens undervisning.

Vid inrättandet av poliskammaren i Hälsingborg genom kungl. brevet den 4 november 1898 tillämpades samma ordning, som införts i Malmö, så att icke några bisittare anställdes. Polismästaren är fortfarande jämväl ordförande i polisdомstolen, utgörande en avdelning av rådstuvurätten. Polisnotarien för protokoll både i poliskammaren och polisdомstolen.

Poliskammaren i Eskilstuna fanns, som nämnts, redan innan polismästarbefattningen inrättades. Den utgjordes då av borgmästaren såsom ensam beslutande. Denna organisation förändrades genom kungl. brevet den 15 april 1898 sålunda, att poliskammaren både såsom domstol och vid handläggning av andra ärenden består av borgmästaren såsom ordförande samt polismästaren och en borgerlig rådman som bisittare med rösträtt för ledamöterna såsom i rådstuvurätten. Poliskammarens allmänna uppgift är bestämd sålunda, att den skall handhåva allmän ordning och säkerhet samt behandla därtill hörande mål och ärenden. Poliskammaren handlägger och avdömer de mål och ärenden, som enligt allmän lag och särskilda föreskrifter höra under poliskammare. Beträffande polismästaren är stadgat, att han för protokoll och är expeditionshavande i poliskammaren, varjämte det åligger honom att hava ledningen av och överinseendet över stadens polis och allt vad till ordningen och säkerheten inom staden hör samt utfärda pass och fullgöra de åligganden, som polismyndighet tillkomma. Om göromålens fördelning mellan poliskammaren och polismästaren är för övrigt endast stadgat, att av poliskammarens betjante antagas och avskedas överkonstaplarna av poliskammaren, men övriga poliskonstaplar av polismästaren. Vidare är föreskrivet, att den instruktion, som kan komma att för polismästaren utfärdas, uppgöres av magistraten, men skall, efter stadsfullmäktiges hörande, för fastställelse underställas Kungl. Maj:ts befallningshavandes i länet prövning.

Skillnaden mellan poliskammare och polismästarämbete är, även fränsett domsrätten och den särskilda organisationen i Norrköping och Eskilstuna, icke endast en skillnad till namnet, utan torde kunna betecknas sålunda, att där poliskammare finnes, är polismästaren mera skild från magistraten, utövande i förhållande till denna en sidoordnad myndighet med vidsträcktare befogenhet än den som eljest tillkommer polismästare. I åtskilliga författningar, såsom ordningsstadgan för rikets städer, lösdruvarlagen m. fl., äro vissa göromål och befogenheter tillagda

poliskammare, vilka, där sådan ej finnes, tillkomma magistraten eller Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Att polismästarna intaga en självständig ställning i förhållande till magistraten, så att de icke stå under dennas eller borgmästarens in-seende, torde vara otvivelaktigt beträffande de städer, där poliskammare är inrättad med polismästaren såsom dess styresman. I kungl. stadgan angående polisverket i Malmö föreskrives, att poliskammaren omedelbart under Kungl. Maj:ts befallningshavande utövar den magistraten eller borgmästaren såsom dess ordförande enligt författningarna eljes åliggande tillsyn över och ledning av stadens säkerhets-, sundhets-, sedlighets- och ordningspolis.

För polismästarna i Uppsala och Gävle är i deras instruktioner den allmänna befogenheten såsom polismyndighet angiven på olika sätt. Den förre har att närmast under Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet utöva den tillsyn över och ledning av vad som hörer till polisen, vilken enligt ordningsstadgan för rikets städer och andra författningar polis-myndighet i stad åligger. Motsvarande bestämmelse för Gävle innehåller, att ledningen och in-seendet över polisväsendet samt allt vad till ordningen och säkerheten inom staden hörer handhaves av polismästaren. Om hans ställning såsom polismyndighet i förhållande till magistraten och Kungl. Maj:ts befallningshavande saknas uttrycklig bestämmelse.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att polismästaren i Uppsala har ansetts behörig att i alla avseenden fullgöra de åligganden, som enligt ordningsstadgan för rikets städer och andra författningar tillkomma polismyndighet, även om i vederbörande författning är uttryckligen stadgat, att med polismyndighet förstås magistraten, där poliskammare ej finnes. Riktigheten av en sådan tolkning har bekräftats genom kungl. förklaring den 2 november 1883 i anledning av uppkommen meningsskiljaktighet mellan dåvarande polismästaren i Uppsala och magistratens övriga ledamöter.

Vad Eskilstuna angår, så finnes där, såsom nämnts, poliskammare, vilken skall handhava allmän ordning och säkerhet, men polismästaren, som endast är ledamot av densamma, har likväl enligt uttrycklig bestämmelse i reglementet att fullgöra de åligganden, som tillkomma polismyndighet.

Flertalet polismästare äro jämväl ledamöter av magistraten, i vilken egenskap de i Eskilstuna, Gävle, Uppsala, Karlskrona och Hälsingborg benämnas rådmän. Den förstnämnde innehar även befattning såsom brottmålsrådmän. Polismästaren i Gävle är vice ordförande i magistraten och rådstuvurätten. För polismästaren i Hälsingborg är ledamot-

skapet i magistraten begränsat så, att han deltagar endast i behandling och avgörande av frågor rörande polisen och ordningen inom staden samt utfärdande av nya och förändring av gällande polisstadganden, vilka ärenden skola av polismästaren föredragas. Polismästaren i Norrköping åligger att i magistraten föredraga och deltaga i avgörandet av alla sådana frågor, som angå utfärdandet av nya eller ändring i gällande polisstadganden.

Polismästarna i Göteborg och Malmö intaga en särskild ställning, i det att de numera icke äro ledamöter av magistraten. Till följd härav råder i dessa städer det egendomliga förhållandet, att föreskrift saknas om polismästarna tillkommande befattning med ärenden rörande meddelande av bestämmelser, hänförliga till s. k. polisstadganden, i de fall, då magistraten författningsenligt har att handlägga sådana ärenden. Tillhör ärendet jämväl stadsfullmäktiges handläggning, såsom enligt 20 § ordningsstadgan för rikets städer, plägar i nämnda två städer så förfaras, att förslag av polismästaren överlämnas omedelbart från poliskammaren till stadsfullmäktige, och om ny eller ändrad föreskrift beslutas, går ärendet vidare genom magistraten till Kungl. Maj:ts befallningshavande.

För Göteborg har genom kungl. brev den 29 januari 1869 meddelats den särskilda bestämmelsen, att de ordningsföreskrifter, som enligt 1 och 2 §§ i nämnda ordningsstadga böra meddelas av magistrat, skola utfärdas av poliskammaren därstädes, vilken myndighet även före ordningsstadgans tillkomst haft att meddela sådana föreskrifter.

De skiljaktigheter, som på sätt nu blivit antytt förefinnas beträffande magistraternas befattning i de särskilda städerna med frågor, som röra polisväsendet, kunna vara av betydelse även vid handläggning av sådana ärenden hos stadsfullmäktige. Den uppgift, som enligt förordningen om kommunalstyrelse i stad tillkommer borgmästaren såsom magistratens representant vid stadsfullmäktiges sammanträden, är givetvis avsedd att omfatta även polisärenden. Men i samma mån som magistraten befriats från befattning med polisväsendet, har även borgmästaren befriats från ansvar för detsamma och han intager följaktligen i detta hänseende en annan ställning än den, som i Stockholm tillkommer överståthållaren. Vad särskilt de största städerna angår torde det icke heller rimligen kunna begäras, att borgmästarna skola vara beredda att med ingående sakkunskap hos stadsfullmäktige företräda även polismyndigheten.

Tillsättning
av polis-
mästare och
annan polis-
personal m. m.

De bestämmelser, som gälla om tillsättning av polismästare, hava ävenledes blivit meddelade särskilt för varje stad, och ej heller i detta hänseende har någon enhetlig ordning blivit genomförd. Frånsett Stockholm, där polismästaren såsom förtroendeämbetsman utan förslag utnämnes av Konungen, kan man skilja mellan två grupper, nämligen dels sådana städer, där förslag upprättas av vederbörande städer å tre personer, av vilka Konungen utnämner en, och dels sådana, där polismästaren liksom rådmännen väljes omedelbart av stadsfullmäktige, varefter fullmakt för den valde utfärdas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Till den förra av dessa båda grupper höra Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Karlskrona. I de fyra sistnämnda städerna upprättas förslaget av stadsfullmäktige, men i Göteborg genom allmänt val så som stadgat är om borgmästarval i nämnda stad.

Polisdomaren och polisintendenterna i Stockholm utnämnas av Konungen efter anmälan av överståthållaren. Polisdomarna i Göteborg och Malmö tillsätts i samma ordning som för respektive städer är stadgad beträffande tillsättning av polismästare. Polisintendenten i Göteborg utnämnes av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län.

Angående antagande av polispersonalen i allmänhet gäller beträffande Stockholm enligt instruktionen för överståthållaren, att denne äger tillsätta polisbetjäningen. Enligt praxis sker antagandet medelst konstitutorial, som utfärdas i fråga om kommissarierna av överståthållaren och eljest av polismästaren å överståthållarämbetets vägnar. För att antagas såsom extra konstapel äro vissa detaljerade villkor uppställda. I instruktionen för överståthållaren är vidare stadgat, att där någon av betjante gör sig skyldig till felaktigt förhållande i tjänsten, men felet icke är av den svåra beskaffenhet, att åtal vid domstol bör ske, överståthållaren äger antingen varna den felaktige eller döma honom till böter, svarande mot högst en månads avlöning, eller mistning av tjänst på högst tre månaders tid, samt att polis- och vaktbetjante ock må, då begången felaktighet är av den beskaffenhet, att överståthållaren finner sig icke vidare kunna hava förtroende för dem, alldeles skiljas från befattningen. Instruktionen för polispersonalen i Stockholm innehåller, att polisman kan avskedas ej mindre på egen ansökning, vilken dock, för att vara berättigad till bifall, bör till polismästaren ingivas minst en månad innan polisman vill träda ur tjänsten, än ock när som helst såsom påföljd av grövre eller upprepade fel och förseelser i tjänsten eller då överståthållarämbetet finner polisman vara för tjänsten olämplig och för honom förlorat förtroendet. Då polisman utan att hava begått

bestämd förseelse eller fel, som bör med avsked bestraffas, endast på grund av mindre lämplighet för tjänsten avskedas, äger han tillgodojuta en månads uppsägningstid eller utbekomma däremot svarande lön. Om bestraffning av polisman i övriga fall innehåller samma instruktion följande: För försummelser eller fel i tjänsten, såvida de icke finnas vara av den beskaffenhet, att jämväl straffbestämmelser i allmän lag eller författning böra tillämpas, bestraffas polisman med tillrättavisning och varning; åläggande av extra tjänstgöring; suspension med eller utan tjänstgöring; nedflyttning i lön och tjänstegrad eller avsättning. Om förseelsen är av särdeles ringa beskaffenhet, må det kunna bero vid varning av vederbörande närmaste förman; men övriga bestraffningar må endast av polismästaren eller i vissa fall av överståthållaren ådömas. Åläggande av extra tjänstgöring användes numera i regel icke såsom bestraffning, enär denna straffart med hänsyn till den regelmässiga tjänstgöringens ansträngande beskaffenhet anses olämplig. De fall, då disciplinmål handläggas av överståthållaren, äro endast de, då poliskommissarie är angiven för så svårt fel, att hans avskedande kan ifrågakomma. Enär poliskommissarie såsom förut är nämnt utnämnes av överståthållaren, bör han icke kunna av någon annan avskedas. I övrigt handläggas alla disciplinmål, där strängare bestraffning än tillrättavisning och varning ifrågakommer, av polismästaren. Efter en förberedande undersökning av vederbörande förman inställes den för felaktigt förfarande anmälde till ett formligt förhör inför polismästaren, vid vilket förhör han får förklara sig och utredning förebringas. Vid förhöret föres protokoll. Beslut i ärendet avkunnas för den tilltalade och antecknas i protokollet. Om besvärshänvisning begäres, meddelas sådan till Kungl. Maj:t i civildepartementet.

I de städer utom Stockholm, där polismästare är anställd, gälla i allmänhet beträffande polispersonalens antagande, entledigande och bestraffning regler likartade med de i Stockholm fastställda.

Närmast under Kungl. Maj:ts befallningshavande har polisväsendet i övriga städer av ålder handhafs av borgmästare och råd, och i allmänhet tillkommer det fortfarande magistraten att vara polismyndighet. Om dess befogenhet och åliggande i sådant avseende finnas bestämmelser meddelade i åtskilliga allmänna författningar, såsom ordningsstadgan för rikets städer, men dessa föreskrifter äro alla av den art, att de hava avseende endast å myndigheten i förhållande till allmänheten. Om magistratens organisation i dess egenskap av polisstyrelse samt angående inseendet över polisen, chefskapets utövande samt ansvarets och göro-

b) Städer, där polisväsendet lyder under magistraten.

målnens fördelning mellan borgmästaren och magistraten hava gemensamma bestämmelser icke blivit utfärdade och icke heller angående polisens allmänna uppgift och åligganden. Kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad innehåller i fråga om magistratens befattning med polisväsendet allenast en hänvisning till vad därom i lag och författningar är stadgat.

Polispersonalens ställning och åligganden bestämmas i dessa städer allenast av utav lokal myndighet utfärdade författningar. I sådant avseende plär ett *reglemente* merendels innefatta bestämmelser om lönestat, villkoren för polismäns antagande och entledigande o. s. v., medan uti en *instruktion* givas förhållningsregler rörande personalens uppträdande i och utom tjänsten. Men ofta nog behandlas dessa ämnen växelvis vare sig i reglemente eller i instruktion. Konungens befallningshavande har i allmänhet fastställt reglementet, magistraten i instruktionen, men exempelvis i Luleå hava stadsfullmäktige antagit polisreglementet, i Karlstad och Ronneby har borgmästaren utfärdat instruktion för polispersonalen, i Sölvesborg hava stadsfullmäktige givit sådan instruktion utan att den blivit föremål för högre myndighets prövning. Samma kaotiska tillstånd råder i stort sett fortfarande härutinnan, som förut ådagalagts vid den av vederbörande riksdagsutskott åren 1904 och 1906 föranstaltade undersökning. Dock bör jag tillägga, att nya instruktioner fastställts för åtskilliga städer, där saknaden därav tidigare anmärkts, och att man i vissa städer, där instruktion ej ännu utfärdats, såsom skäl därför åberopat den vissa förhoppningen, att man skulle snart hava att motse ett av Kungl. Maj:t utfärdat reglemente, som bleve grundläggande för sådan instruktion.

I allmänhet gäller beträffande organisationen av polisväsendet i de nu ifrågavarande städerna, att, såsom jag förut framhållit, magistratens ordförande utövar högsta ledningen, därvid biträdd av stadsfiskalen. Om denna funktionär gäller enligt nådiga instruktionen den 12 oktober 1894, att han, vid sidan av sin ställning såsom allmän åklagare i staden, tillika, intilldess förändrade bestämmelser i ämnet kunna varda av Konungens befallningshavande fastställda, fortfarande har till åliggande att taga den befattning med säkerhets-, ordnings- och sundhetspolisen, som stadsfiskal hittills på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk må hava utövat. Såsom allmän åklagare sorterar han under justitiekanslersämbetet.

Granskar man befintliga reglementen och instruktioner för ifrågavarande städers polisväsende, finner man

a) i avseende på organisationen:

att polisstyrkan under ledning av magistratens ordförande eller annan dess ledamot med biträde av stadsfiskalen utgöres av en eller flera poliskommissarier, överkonstaplar och inspektionskonstaplar samt konstaplar och extra konstaplar;

b) *beträffande manskapets antagande:*

att detta i allmänhet äger rum genom magistraten, men understundom (Kristianstad) genom borgmästaren;

c) *i fråga om avskedande och bestraffning:*

att avsked flerstädes kan följa, när magistraten (eventuellt borgmästaren) icke vidare finner polisman lämplig för tjänsten,

att bestraffningarna utgöras gemenligen av varning eller tillrättavisning, extra tjänstgöring, suspension med eller utan tjänstgöring, nedflyttning i lön och lönegrad, samt avsättning.

Av dessa straffarter må varning eller tillrättavisning i allmänhet givas av förman, medan övriga straff ådömas av magistraten, eventuellt borgmästaren.

I övrigt pläga instruktionerna innehålla föreskrifter om polisinsättningen ändamål, polismännens åligganden till förekommande av brott, deras förhållande till allmänheten, i vad mån våld å person må nyttjas, villkoren för företagande av kroppsrannsakn och husrannsakn, avstyrandet av folksamlingar, tjänstgöringen under patrullering, å polistation o. s. v., ävensom särskilda bestämmelser rörande tjänsten i de olika graderna inom organisationen.

För att taga ett exempel från en landsortsstad med skäligen utvecklade polisorganisation och där polismästare är anställd, nämligen Uppsala, kan nämnas, att denna stad har reglemente fastställt av Konungens befallningshavande samt instruktion för tjänsten utfärdad av polismästaren. Reglementet upptar bestämmelser om polisorganisationens sammansättning, om antagande i och avsked från tjänsten, om polisens tjänsteplikter och tjänstgöringen i de olika graderna, om villkoren för tjänstledighet, om avlöningsförmåner och bestraffning. Instruktionen åter avhandlar under rubriken *Förhållande i allmänhet* polisens allmänna uppgift, om förekommande och beivran av brott, om polisens befogenhet och skydd, om uniforms nyttjande samt regler för polisens allmänna förhållande gent emot allmänheten och emot sina förman. Vidare lämnas underrättelse om polisens *lagliga befogenheter* i avseende

på anhållande och häktning, våld, kroppsrannsakan, fängsel, husrannsakn, beslag. Slutligen behandlas *polismans förhållande vid vissa särskilda tillfällen*, vid folksamling, vid eldfara, offentliga föreställningar o. s. v. ävensom de bestämmelser, som ansetts nödiga beträffande tjänsten i de olika graderna inom organisationen.

I reglementet för Huskvarna stad, fastställt av Konungens befallningshavande i länet år 1917 och där det omnämnes, att instruktion för poliskommissarien (stadsfiskalen) utfärdas av Konungens befallningshavande, men för polismanskapet av stadsstyrelsen, förekomma vissa bestämmelser, som jag icke annorstädes återfunnit och vilka synas mig förtjäna en viss uppmärksamhet.

I avseende på antagandet stadgas, att detta sker genom stadsstyrelsen, och att konstapel icke utom genom domstols beslut kan från tjänsten skiljas annorledes än genom stadsstyrelsens beslut i den ordning, som i reglementet angivits. Vidare stadgas, att extra konstapel, som tjänstgjort minst två år, i avseende på skiljandet ur tjänst likställs med ordinarie konstapel; att konstapel har att visa förman ovillkorlig hörsamhet, så framt befallning icke uppenbart strider mot allmän lag eller författning; att befallning om persons anhållande och om husrannsakn skall, där förhållandena det tillåta, ske skriftligen; att bestraffning ej må åläggas med mindre förhör inför protokollet hållits, samt att polisman, som finnes vara för tjänsten olämplig, må, såvida icke mera än två år förflutit från det han vunnit fast anställning, kunna uppsägas att lämna tjänsten inom två månader.

Svenska polis-
förbundets
yttrande
1906.

Över riksdagens skrivelse lämnades svenska polisförbundet tillfälle att uttala sig. I den 13 oktober 1906 inkommet yttrande anförde förbundet bland annat:

»Förbundet, som vore en sammanslutning av Sveriges polismän, den 1 augusti 1906 omfattande ett antal av 1,994 aktiva medlemmar, hade till ändamål att bevaka och befrämja medlemmarnas gemensamma intressen, verka för polismännens höjande i moraliskt, intellektuellt och ekonomiskt hänseende samt för övrigt på ett lojalt och aktninggivande sätt vaka över, att allt, som kunde höja polisens anseende och tjänstduglighet, befrämjades.

Förbundet hade på möte av valda ombud den 2—4 augusti 1906 förehaft frågan om en blivande allmän polisförfattning och därvid såsom önskemål beträffande författningens innehåll fastställt följande punkter:

Polisinstitutionens ändamål och uppgift borde angivas såsom upprätthållande av allmän ordning, säkerhet och bekvämlighet samt övervakande av allmänna lagars och författningars efterföljd.

På det att kommunerna såsom polisens arbetsgivare måtte komma i tillfälle att genom sina representanter deltaga i respektive poliskårens administration och på samma gång polismännen beredas lättare tillträde till dessa sina egentliga principaler samt för åstadkommande av garanti för ett objektivt bedömande av förhållanden, som berörde underordnade, borde föreskrift intagas därom, att i städer, köpingar och municipalsamhällen, där polismän vore anställda, skulle dessa närmast lyda under en polisstyrelse, bestående av platsens polischef jämte av stadsfullmäktige eller kommunalnämnd utsedda ledamöter. Denna polisstyrelse borde bland annat hava till uppgift att handhava polisväsendet på platsen och vore skyldig att över sina förhandlingar föra protokoll.

Föreskrifter borde finnas, att polisman, efter viss tid — ett eller två års tjänst — därest han befunnas vara för tjänsten lämplig och i övrigt skickade sig väl, skulle erhålla konstitutorial på sin beställning, utfärdad av Kungl. Maj:ts befallningshavande på förslag av polisstyrelse, samt att polisman därefter ej skulle kunna avskedas före inträdet av bestämd pensionsålder i andra fall än då han gjort sig skyldig till brott eller förseelse, som enligt polisförfattningen eller allmän lag medförde hans avskedande.

Angående polismans rättigheter och skyldigheter borde införas noggranna och bestämda föreskrifter särskilt om under vilka omständigheter polisman ägde rätt att anhålla eller häkta personer, ävensom skillnad mellan personers anhållande och häktning. Det borde fastslås, att polisman skulle vara skyldig fullgöra förmans befallningar, såvida de icke strede emot allmän lag.

Vidare borde angivas att till polisman skulle kunna antagas man, som fyllt 21 år, ägde god frejd och gjort sig känd för en hedrande vandel, samt att vid befordran till ordinarie tjänst och till högre tjänstegrad, vilken befordran på förslag av polisstyrelse verkställdes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, hänsyn finge tagas endast till kompetens och avlagd examen i polisutbildning samt tjänsteålder.

Fixerade straffbestämmelser för disciplinförseelser skulle finnas, ävensom bestämmelser om vilka förseelser, som skulle medföra polismäns avskedande. Föreskrift borde även finnas, att, för den händelse mistning av löneförmåner eller fränkännande av rätt att i tur efter tjänsteålder komma i åtnjutande av högre sådana komme att i författningen stipuleras såsom straffpåföljd för förseelse, sådan bestraffning skulle kunna ådömas endast för viss tid, högst ett år, ävensom föreskrift, att polisman, som blivit bestraffad för disciplinförseelse, skulle, om han ej inom fem år efter det förseelse blivit begången ånyo gjort sig skyldig till disciplinförseelse, som medfört bestraffning, anses såsom ostraffad under hela sin förflutna tjänstetid.

Det borde stadgas, att bestraffningar enligt polisförfattningen skulle ådömas av polisstyrelse. Dock finge avsked ådömas endast av Kungl. Maj:ts befallningshavande på förslag av polisstyrelse. Straff, som ådömts polisman av polisstyrelse, skulle underställas Kungl. Maj:ts befallningshavandes fastställelse. Domen trädde ej i kraft förrän den blivit i sista instansen slutbehandlad.

Klagan över polisstyrelsens beslut borde få föras hos Kungl. Maj:ts befallningshavande och över denna myndighets beslut i vanlig ordning hos Kungl. Maj:t.

Bestämmelse skulle finnas, att polisman, därest hans tjänstgöring vore indelad i pass, under varje dygn borde åtnjuta en sammanhängande fritid av 10 timmar samt en gång varje vecka en sammanhängande fritid av 36 timmar, varjämte polisman, som innehade indelad tjänstgöring, borde efter framställd begäran berättigas till minst 15 dygns årlig semester utan avdrag på innehavda lönevillkor.

Minsta begynnelselön för polisman borde vara 1,000 kronor med minst två ålderstillägg.

Avsked med pension skulle beviljas polisman, då han tjänstgjort i 25 år och uppnått 50 levnadsår, eller tidigare i fall han blivit tjänsteoduglig genom i tjänsten ådragen sjukdom. Pensionsbeloppet borde utgå med 80 procent av vid avskedstagandet innehavda löneförmåner, däri inräknat tjänstgöringspenningar och ålderstillägg.

Ansåges av en eller annan anledning ordinarie tjänst överflödig eller fattades beslut om indragning av densamma, borde, såvida tjänsten oförvitligen innehafts i 10 år, sådan indragning ej få ske, förrän ordinarie polisman med pension eller på egen begäran avginge.»

Mötets beslut var emellertid ej enhälligt. Beträffande särskilt frågan om polisstyrelse föreslog en stor minoritet, att polisen borde omgestaltas till en statsinstitution, sorterande i städerna under justitiekanslern och på landet under Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Förslag till
polisregle-
mente 1907.

Med anledning av riksdagens skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t den 14 september 1906 åt dåvarande sekreteraren hos överståthållarämbetet för polisärenden Hjalmar von Sydow att inom civildepartementet biträda med uppgörande av förslag till allmän polisförfattning för rikets städer och därmed jämförliga orter.

I ett den 28 februari 1907 avlämnat betänkande framlade von Sydow bland annat resultatet av en undersökning om städernas skyldighet att bekosta polisväsendet för sina områden av innehåll, dels att då polisen vore verksam för statsändamålet, vore dess vidmakthållande ett statsintresse, dels att då rikets städer av kronan förunnats vissa inkomster genom tolagsersättning och källarfrihetsmedel, varom mera framdeles, för bland annat polisens vidmakthållande, städerna hade juridisk förpliktelse att fullgöra detta onus, och dels att statsmakten hade rätt att kontrollera och övervaka, huru stadskommunerna fullgjorde sin ifrågavarande skyldighet.

Beträffande särskilt frågan om inrättande av polisstyrelse i enlighet med polisförbundets förslag yttrades i betänkandet:

»För en ändamålsenlig organisation av polisen vore det en grundsats, att man icke borde giva polisstyrelsen kollegial form. Redan den omgång, som oftast vore förenad med samlandet av en dylik polisstyrelse, kunde i brådskande fall leda till att den rätta tidpunkten för polisens ingripande förfelades. Polisverksamheten vore av den natur, att den borde ledas av en enda kraftig vilja, icke av ett flertal personer, som sinsemellan kunde vara oeniga. Polisförbundets förslag vilade på den oriktiga uppfattningen, att polisens upprätthållande helt och hållet eller till största delen vore, icke ett statsintresse, utan allenast en kommunal fråga. Det strede mot grundsatsen, att en polisstyrelse icke borde hava kollegial form. Det stode i strid även med en annan, minst lika viktig

princip, nämligen den, att icke någon annan borde hava del i ledningen av polisen än den, som själv hade samma ansvar för den allmänna ordningens och säkerhetens upprätthållande som den underordnade polispersonalen och därför måste antagas leda polisen ur synpunkten av rättstillståndets upprätthållande. Någon garanti för att detta bleve förhållandet med de kommunala ledamöterna i polisstyrelserna funnes icke. Det vore icke omöjligt, att till sådana ledamöter valdes personer, som sökte leda polisens verksamhet efter andra hänsyn än lyd- naden för gällande lag och instruktioner. I utlandet hade icke saknats exempel på konflikter, som haft sin rot däri, att chefskapet över polisen utövats av en genom allmänt val utsedd kommunal förtroendeman. Vid oroligheter, förorsakade av arbetsinställelser eller dylikt, hade inträffat, att polispersonalen kommit i en ytterligt svår ställning, ställd mellan å ena sidan pliktens bud och å andra sidan ett tryck i motsatt riktning, som direkt eller indirekt haft understöd i polis- chefen. Icke minst för skull personalens egen skull borde därför den föreslagna anordningen undvikas.»

Betänkandet innehöll vidare ett förslag till reglemente för polis- personalen i riket, avseende ej blott polisen i städer, köpingar och municipalsambhällen, utan även den extra polisbevakningen å lands- bygden.

Förslaget innebar bland annat, att polisman skulle tillsättas i Stockholm av överståthållarämbetet, i annan stad, där polismästare funnes, av denne, i stad, där magistat funnes, men polismästare ej vore tillsatt, av borgmästaren eller, om annan ledamot av magistraten förestode stadens polis, av denne, i stad, där magistrat ej funnes, av stadsstyrelsens ordförande samt å landsbygden av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Förordnande, varigenom polisman tillsattes, skulle utfärdas skriftligt. Den myndighet, som tillsatt polisman, utövade chef- skap över honom. Vidare föreslogs, att polisman, som antagits till provtjänst- göring, skulle, när helst tjänsten krävde, kunna skiljas därifrån samt att polisman, som funnes i hög grad olämplig för tjänsten, skulle av chefen kunna uppsägas. Beträffande bestraffning föreslogs, att därest polisman överskredde den honom tillkommande befogenhet eller åsidosatte vad honom ålåde enligt lag eller för- fattning eller reglementet eller gällande instruktion, och det icke vore fråga om sådan grövre brottslighet, att åtal funnes böra äga rum, skulle polismannen kunna bestraffas med varning, böter, motsvarande högst en månads lön, förlust av tjänsten i högst tre månader, nedflyttning i lägre tjänstegrad eller avsättning. Rätt att ålägga bestraffning enligt dessa bestämmelser tillkomme chefen, dock att varning kunde meddelas även av annan förman. Till avsättning kunde dömas, när polisman begått så svår förseelse mot allmän lag eller författning eller regle- mentet, att han förverkat sin chefs förtroende. Angäves polisman för straffbar gärning, skulle han av sin chef kunna avstängas från tjänstgöring, intill dess slutligen blivit dömt över honom eller annorlunda vederbörligen förordnats. Annan bestraffning än varning finge ej åläggas polisman, utan att med honom anstälts förhör, därvid protokoll skulle föras. Över erhållen varning finge klagan icke föras, men däremot beträffande annan av chefen ålagd bestraffning samt avskedande, skiljande eller avstängande från tjänsten. Vidare föreskrevs i förslaget att å varje ort, där polispersonal funnes anställd, skulle finnas en för

Stockholm av överståthållarämbetet och för annan ort av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställd instruktion av i förslaget närmare angivet innehåll. Dessutom innehöll förslaget bestämmelser om polismans lydnadsplikt och tjänsteåligganden samt om vad han i övrigt hade att iakttaga såväl i som utom tjänsten.

Myndig-
heternas
yttranden
1907.

Över nämnda förslag till polisreglemente anbefalldes överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts övriga befallningshavande att efter hörande av underordnade administrativa myndigheter avgiva yttrande.

I några av de på grund härav avgivna yttrandena upptogs särskilt till behandling frågan om de allmänna riktlinjerna för en dylik författning.

Sålunda yttrade bland andra Kungl. Maj:ts befattningshavande i Södermanlands län, att det kunde ifrågasättas, huruvida icke den helt visst erforderliga lagstiftningen i ämnet borde utgöras av dels en av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag om polisväsendet i riket och dels ett av Kungl. Maj:t givet reglemente eller stadga för polispersonalen. I lagen borde intagas bestämmelser bland annat om skyldighet för städer, köpingar och därmed jämförliga orter att på egen bekostnad eller i vissa fall med bidrag av allmänna medel anställa behöflig polisstyrka, om polisbevakning å den egentliga landsbygden, om polisens antagande, befordrande och entledigande, om disciplinär bestraffningsrätt över polismän, om chefskap över polispersonalen med mera. Stadgan angående polispersonalen syntes böra innehålla allmänna bestämmelser om polismäns tjänsteåligganden, lydnadsplikt, förhållande mot allmänheten och i sitt enskilda liv med mera. Därjämte borde i stadgan meddelas bestämmelser, att och huru särskilda polisordningar för olika orters polispersonal skulle upprättas samt vad sådana polisordningar skulle innehålla.

Angående det sålunda berörda spörsmålet påpekade likaledes Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län, att det framginge av riksdagens skrivelse, att den lagstiftning, som riksdagen åsyftat, icke borde bliva allenast en administrativ författning, utan givas enahanda former, som den lagstiftning erhållit, vilken redan i ämnet tillkommit genom lagen angående fjärdingsmannabestyrets utgörande och instruktionen för fjärdingsmän. Den förra av dessa författningar avsåge att reglera ett menighetsbestyr och hade därför ansetts icke kunna komma till stånd utan riksdagens medverkan. Av den utredning om städernas skyldighet att bekosta polisväsendet för sina områden, som åtföljde det föreliggande förslaget, finge anses framgå, att giltiga grunder funnes för att polisväsendet i städerna även normerades genom en av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag i de avseenden, som, vad fjärdingsmannabestyret anginge, ordnats genom en sådan lag. I övriga avseenden däremot syntes de för städerna nödiga bestämmelserna i ämnet kunna komma till stånd i administrativ väg.

Emellertid anmärkte magistraten i Örnsköldsvik, att de städer, som uppstått under de senaste årtiondena icke kommit i åtnjutande av förmånerna av inkomster genom den i förslaget omtalade tolagsersättningen eller källarfrihetsmedel. Den juridiska förpliktelsen att vidmakthålla polisen skulle därför icke existera för sådana städer. När man ville fastslå en juridisk förpliktelse, vore det för staten av intresse att tillse, att grunderna för denna förpliktelse i lika mån föreläge inom de olika stadssamhällena. För att uppnå en sådan rättslig

grundval, torde vara av nöden att ifrågavarande inkomster eller motsvarande ersättning bereddés jämväl de städer, som för närvarande icke vore i åtnjutande därav. Även en rent praktisk synpunkt talade därför. Det torde eljest i de städer, som icke tilldelats samma ekonomiska förmåner som flertalet av de övriga, lätt kunna uppstå den uppfattningen, att de ej heller hade samma förpliktelser som de mer gynnade stadssamhällena med avseende å administration och polisväsande.

Beträffande det av svenska polisförbundet framställda kravet på inrättande av polisstyrelse innehöllo myndigheternas utlåtanden bland annat följande:

Somliga myndigheter, såsom överståthållarämbetet, Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala och Kopparbergs län, poliskamrarna i Malmö, Hälsingborg och Karlskrona samt magistraterna i Göteborg, Halmstad och Säter, avstyrkte inrättandet av polisstyrelse. En organisation med kollegialt styrelsesätt skulle i allmänhet och särskilt för de större städerna bliva opraktisk eller rent fördärlig. Polismännens ställning bleve icke därigenom förbättrad utan snarare försämrad. Ingen annan kunde så sakligt som chefen bedöma en av polisman begången förseelse. Om polisstyrelsen däremot sammansattes av huvudsakligen valda, oansvariga medlemmar, komme den sakliga prövningen att bliva lidande. I mindre städer kunde visserligen utan större olägenheter polisväsendet handhas av en sådan myndighet som magistraten, som i sin ämbetsverksamhet i övrigt ofta vore i tillfälle att bilda sig ett omdöme om polispersonalen och dess göromål. I de större städerna och särskilt dem, där polismästare funnes, torde det hava varit just svårigheten för en kollegial styrelse att hava inseendet över och ledningen av polisen, som föranlett inrättandet av särskilda polischefsbeftningar. Det syntes ganska påtagligt, att av kommunerna valda ledamöter i polisstyrelsen, vilka icke kunde få någon beftanning med personalens dagliga göromål och sålunda icke kunde bedöma polismännens olika duglighet, icke heller skulle kunna bliva den garanti mot godtyckligt förfarande vid befordringar m. m., som polisförbundet önskat. En polisstyrelse skulle verka hämmande och förlamande på polisens verksamhet, och ingen annan än den, som hade att bära ansvaret för ordningens och säkerhetens upprätthållande, borde hava ledningen av polisen sig anförtrodd.

Däremot visade bland andra *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Göteborgs och Bohus samt Värmlands län ävensom magistraterna i Uppsala, Södertälje, Nyköping, Linköping, Växjö, Uddevalla, Lysekil och Örebro samt poliskammaren i Göteborg och polismästaren i Uppsala* i högre eller lägre grad sympatier för tanken på införande av en polisstyrelse.

Sålunda anförde *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län*, att polisförbundets förslag om inrättande av särskilda polisstyrelser, bestående av polischefen jämte representanter för kommunen, syntes bära tagas under närmare övervägande åtminstone beträffande de större städerna. Det vore ej lämpligt att med chefskapet över polismän, där detta tillkomme en enda person, förenades rätten att antaga, befordra och bestraffa underlydande polismän.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands län yttrade, att ett polisreglemente vore av behovet synnerligen påkallat, då polispersonalen under nuva-

rande förhållanden befunde sig i en mycket osäker ställning. Enligt det inom departementet utarbetade förslaget vore för stor makt inrymd åt polischefen. Befälet över polismännen och ledandet av deras verksamhet borde tillkomma honom, men det skulle lända till gagn ej blott för polispersonalen utan även för polischefen, om han vid sin sida hade en polisstyrelse, som i förvaltningsärenden och då fråga vore om polismans avsättning kunde dela ansvaret med honom.

Inom Göteborgs och Bohus län yttrade *magistraten i Uddevalla*, att det icke syntes kunna motsägas, att ledningen av poliskårens arbete för den allmänna ordningens upprätthållande och av dess dagliga verksamhet borde bestämmas endast av den, som ytterst ansvarade för den allmänna ordningen. Däremot torde det kunna ifrågasättas, huruvida varje uteslutande av den kommunala myndighetens inflytande på poliskåren vore lämpligt. Vore det icke antagligt, att därest polismannens tillsättande och eventuellt skiljande från tjänsten uppdroges åt en ur ämbetsmänna- och kommunalmyndigheterna sammansatt särskild styrelse, kommunen i sin helhet skulle känna mera samhörighet med polismakten än stundom vore fallet, och att den ofta förekommande oberättigade oviljan mot poliskåren jämte olusten att understödja polisen i dess arbete tilläventyrs komme att försvinna? Även om man icke ville bestrida att polisens verksamhet vore ett statsintresse, så kunde icke förnekas, att den i det praktiska livet i första hand framträdde som en kommunens ordningsangelägenhet. Kunde magistratens och rådstuvurättens ledamöter, vilkas verksamhet väl även främjade ett statsändamål i väsentlig mån och utan olägenhet utses av samhället eller den kommunala styrelsen, så kunde samhällets medverkan vid utseende av poliskåren icke heller vara till skada. Ingen anledning finnes heller att antaga, det ansvarskänslan vid utseende eller avskedande av polismän bleve mindre, därest kommunen finge någon medbestämmanderätt.

Magistraten i Lysekil anslöt sig även till polisförbundets yrkande om inrättande av polisenämnder i städerna: Polisens anseende hos allmänheten skulle säkert komma att ökas genom sådana nämnder. Hos allmänheten och särskilt hos arbetarklassen gjorde sig gällande en nära nog fientlig stämning mot polisen, vilken av många betraktades huvudsakligen såsom ett verktyg åt mera gynnade samhällsklasser. Detta missförhållande komme helt visst att till stor del upphöra, därest genom inrättande av polisenämnder allmänheten finge tillfälle att deltaga i polisrättningsarnas förvaltningsangelägenheter. Invändningen, att de kommunala ledamöterna i polisenämnden skulle kunna frestas att leda polisens verksamhet efter andra hänsyn än gällande lag och instruktioner, måste förfalla, när i polisenämnds befogenhet icke inginge något kommando över polisen. Genom införande av bestämmelser om rätt att överklaga polisenämnds beslut erhöles därjämte en garanti mot obehörigt inflytande från dessa ledamöters sida jämväl å förvaltningsangelägenheterna.

Poliskammaren i Göteborg anmärkte, att de frågor av ekonomisk art rörande en Orts polisväsen, vilkas handhavande ålåde chefen, vore ärenden rörande polismännens avlöning och pensionering, deras beklädnad och beväpning, byggande eller förhyrning av erforderliga lokaler, anskaffande och vidmakthållande av inventarier, anordnande av belysning och uppvärmning m. m. För ombesörjande av dessa åligganden vore polischefen beroende av erforderliga anslag från kommunalstyrelsen. Sammalunda vore förhållandet beträffande de omorganisationer vilka tid efter annan kunde befinnas nödiga, och den tillökning av poliskåren,

vilken jämsides med samhällets utvidgning måste äga rum. Även framställningar från polispersonalen om avsevärd lindring i tjänstgöring eller ökat antal regelbundet återkommande fridagar eller förlängning av den polismännen ärligen tillkommande, sammanhängande ledigheten, i vilka frågor bifall till framställningen måste medföra anställandet av ökad personal för tjänstens behöriga uppehållande, kunde icke tillmötesgå, utan att kommunen beviljade de ökade anslag, som därav föranleddes. Vid behandlingen av sådana ärenden skulle det för polischefen vara en fördel att åtnjuta stödet av personer, utsedda av kommunalstyrelsen och väl oftast ledamöter av densamma. Om ortens polisväsen rörande ekonomiska frågor handhades av en styrelse, bestående av platsens polischef och särskilda av kommunalstyrelsen för ändamålet valda ledamöter, komme säkerligen framställningar i anslagsfrågor, vilka med samhällets utveckling, ökade anspråk på avlöningar och högre pris på nödig rekvisita måste medföra krav på ökade anslag, att av kommunalstyrelsen mötas med större förtroende. Det skulle naturligtvis även tillkomma sådan styrelse att kontrollera, att de av kommunen beviljade medlen bleve för sitt ändamål använda. Polisförbundets framställning därom, att bestraffning för disciplinförseelser skulle ådömas av en polisstyrelse, syntes värd synnerligt beaktande. Det vore ej att förundra sig över, att polismännen önskade största möjliga säkerhet för objektivt bedömande av handlingar, som kunde betraktas som tjänsteförseelser, ävensom för att ej ett ombyte av polischef rubbade polismännens säkerhet i tjänsten. Även om den åsyftade förändringen i verkligheten endast skulle medföra en ökad känsla av trygghet hos den skötamme polismannen, syntes framställningen ej utan vägande skäl böra lämnas utan avseende. Men även för polischefen skulle anordningen med sådana ärendens behandling inför en sammansatt polisstyrelse vara till fördel. Bland den mängd obehagliga ärenden, som det tillkomme en polischef att handlägga, voro få av så betungande art, som ådömande av bestraffning för disciplinförseelse. Om meddelande av sådan dom åläge en kollegial styrelse, skulle därmed polischefens ansvar något lättas. Måhända skulle även den omständigheten, att allmänhetens representanter ägde domsrätt ifråga om polismännens förhållande i tjänsten, i sin mån verka förtroendeingivande för polisens verksamhet. Dock borde varning kunna ådömas av polischefen, likasom denne även borde handlägga frågor om befordran samt angående antagande och entledigande på egen begärn.

Under framhållande av sistberörda yttrande tillade *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län*, att i municipalsamhällen och mindre städer, där polisväsendet vore endast föga utvecklade och svårighet skulle möta att erhålla lämpliga kommunalledamöter i polisstyrelserna, borde inrättandet av sådana styrelser icke lämpligen komma i fråga. I de större städerna däremot syntes stora fördelar vara att ernå genom en dylik anordning. Därigenom skulle vinnas större garantier för ett mera objektivt bedömande av förhållanden, som berörde underordnade, och en närmare förbindelse mellan polisen å platsen och dennes arbetsgivare, varmed i sin ordning skulle följa ett livligare intresse hos dessa senare för polisens betydelsefulla uppgifter i den allmänna ordningens och säkerhetens tjänst och ett rikligare tillgodoseende av dess krav. Ävenledes skulle kunna ernås det stöd från allmänhetens sida, som skulle vara polisrättingens förnämsta styrka. Dock borde, såsom poliskammaren i Göteborg yttrat, vissa av de ärenden, som polisförbundet ansett böra tillhöra polisstyrelse, handläggas av polischefen, som givetvis skulle utöva full befälsrätt över polisstyrkan och leda dess verksamhet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län ansåge uppenbart, att övandet av polisbefälet icke lämpligen kunde handhas av en kollegial polisstyrelse, men i frågor om polisinsättningens förvaltningsangelägenheter och om antagande, befordrande och avskedande samt bestraffande av polismän syntes en kollegial styrelse icke utan vidare kunna avfärdas såsom olämplig. Med en dylik styrelse skulle otvivelaktigt vinnas större garantier för objektivitet vid bedömning av polismäns bestraffande och avskedande. Polismännens ställning bleve därmed också tryggare, vilket måste vara till gagn för tjänstens vederbörliga utövande och för kårens tillfredsställande rekrytering. Frågan om en särskild polisstyrelse borde därför tagas i förnyat övervägande. För Stockholm, Göteborg och någon annan av de större städerna erfordrades möjligen särskilda bestämmelser. Men i övriga städer syntes förhållandena vara skäliga analogt och hänsyn icke böra tagas till, om särskild polismästare funnes antagen eller ej. Huruvida polisstyrelsen borde utgöras av magistrat eller vara en särskild fristående styrelse, därom kunde meningarna vara delade. Dock vore att föredraga en styrelse, där icke blott magistraten, utan även kommunalrepresentationen ägde insätta ledamöter. Med en sådan anordning vunnas större kontakt mellan allmänheten och polisinsättningen, och för denna institution vore allmänhetens sympatier, stöd och intresse av icke ringa betydelse. Viktigast syntes i varje fall vara, att polispersonalens antagande, bestraffande och avskedande icke anförtrodde åt den allena, som förde befälet över poliskåren, utan bleve föremål för behandling av lämplig kollegial myndighet.

Magistraten i Örebro framhöll att polisinstitutionen, sådan den nu vore inrättad, icke fyllde sitt ändamål, utan behövde en grundlig reformering, vilket borde ske genom att ställa densamma på mera folklig grund, närmast efter engelskt mönster. Med det förbehåll, att den tekniska ledningen måste handhas av polischefen ensam, förordades införandet av en polisstyrelse, där jämväl kommunen kraftigt representerades.

Åtskilliga av de myndigheter, som ställde sig välvilliga till förslaget om polisstyrelse, ansågo emellertid, att en sådan styrelsens befogenheter borde anförtros åt magistraten, som handlade under tjänstemannaansvar, och icke åt en styrelse, åtminstone delvis sammansatt av oansvariga medlemmar.

Sälunda anförde *polismästaren i Uppsala*, med vilken *magistraten därstädes* och *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala län* instämde, att det förefölle egenomligt, att det inom departementet utarbetade förslaget i stället för att på något sätt tillmötesgå kravet på polisstyrelse på bredare basis, borttogs de fall, då enligt rådande förhållanden polisstyrelsen låge i händerna på flera personer. Det vore dock uppenbart, att den kollegiala formen erbjöde möjlighet till en mångsidigare prövning och innebure garanti mot förhastande eller godtycke. Polisstyrelsen borde emellertid likasom hittills i flertalet städer bestå av magistraten. Dess ledamöter handlade under tjänstemannaansvar, och polisstyrelsens arbete förrycktes icke av tillfälliga meningsomkastningar i en kommunalstyrelse. Bestraffningsrätten borde emellertid utövas av polischefen med undantag för avsättning, som borde ådömas av magistrat, stadsstyrelse eller Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län ansåge, att kravet på polisstyrelse så till vida borde tillmötesgå, att frågor om antagande av polismän samt deras bestraffande och avskedande borde ankomma på magistraten eller stadsstyrelsen in pleno.

Magistraten i Nyköping förordade att dylika frågor i de mindre städerna borde anförtros åt magistraten. Polisförbundets skäl för en polisstyrelse synes hänföra sig huvudsakligen till de större städerna. För de mindre städerna torde skälen icke äga den betydelse, att de motiverade en så genomgripande förändring som den av förbundet föreslagna.

Magistraterna i Södertälje och Wäxjö önskade likaledes förlägga bestraffningsrätten till magistraten, men ville förbehålla polischefen rätten att meddela varning eller avstänga från tjänstgöring.

Magistraten i Linköping yttrade, att de flesta om icke alla brandordningar i de rikets städer, som hade fasta brandkårer, torde innehålla bestämmelser, att brandkårens förvaltningsangelägenheter skulle handhas av en kollegial brandstyrelse, på vars sammansättning stadsfullmäktige övade inflytande, men stadgade därjämte, att befälsrätten över brandmanskapet utövades av vederbörande brandchef allena. Någon klagan över att dessa bestämmelser bringat oreda i brandväsendet och föranlett svårighet att bland manskapet upprätthålla nödig disciplin hade, såvitt magistraten hade sig bekant, icke försports. Och magistraten trodde för sin del att anordnandet av kollegial polisstyrelse icke heller skulle medföra svårigheter vid polisväsendets behöriga ordnande, om endast befälsrätten överlämnades odelad åt polischefen och gränserna emellan dennes makt och myndighet å ena sidan och polisstyrelsens befogenhet å den andra noga utstakades. De synnerligen viktiga frågorna rörande polisens organisation, antalet polismän samt polispersonalens avlöning, pensionering, beklädnad, beväpning m. m., vilka frågor i allmänhet för sin lösning fordrade anslag av vederbörande kommunala myndigheter, skulle vida lättare och bättre än nu vore fallet avgöras genom eu medelst den kollegiala polisstyrelsen åstadkommen samverkan emellan polischefen och de kommunala myndigheterna. Däremot borde bestraffningsrätten tilläggas magistrat eller stadsstyrelse.

Beträffande lämpligheten av de olika arter av bestraffning, som upptagits i det ifrågavarande inom departementet upprättade förslaget, yttrade sig åtskilliga av de hörda myndigheterna.

Därvid framhöllos bland annat följande synpunkter: Då varning måste anses såsom en art av bestraffning, borde den icke meddelas utan föregående förhör och icke heller av annan förman än polischefen. Vid meddelande av varning borde protokoll föras och varning borde i likhet med övriga straffarter kunna överklagas. Böter borde ej kunna ådömas, utan i stället mistning av avlöning under viss tid. Det vore föga tilltalande att frihetens förlust, vartill förvandling av böter kunde leda, skulle kunna ådömas av annan myndighet än domstol. Bötesstraff borde ej tillämpas även på den grund att detsamma alltför hårt drabbade polismannens svaga ekonomi. I stället kunde såsom en mildare straffart tillämpas åläggande av extra tjänstgöring. Fara för överansträngning vore ej stor, om tjänstgöringen i övrigt ordnades förnuftigt. Mot tillämpning av straffarten »nedflyttning i lägre tjänstegrad» funnes vissa betänkligheter. Det låge nära till hands, att en degraderad polisman miste intresset för sitt kall. På sina ställen hade man funnit denna bestraffningsform olämplig och frångått densamma. Till avsättning borde ej dömas annat än på fullt objektiva grunder, varför den i förslaget upptagna förutsättningen för tillämpning av detta straff, att

den skyldige skulle hava förverkat sin chefs förtroende, borde utgå. Möjligen kunde stadgandet rörande avsättning formuleras så, att till avsättning dömes, om polisman mot allmän lag eller författning eller polisreglementet begått förseelse av så svår beskaffenhet eller under sådana omständigheter i övrigt, att något vidare bestyr med upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet icke syntes kunna honom anförtros, eller också, att till avsättning dömdes, om någon flera gånger blivit dömd till disciplinstraff utan att låta sig därav rätta och om någon av domstol funnits saker till brott eller förseelse, som gjorde, att han icke lämpligen borde bibehållas i tjänsten. Avsked vore att betrakta såsom en straffpåföljd av begångna grövre eller upprepade fel eller förseelser, som gjorde den skyldiges kvarstående i tjänsten olämpligt, och borde fördenskull på sådant sätt motiveras.

Slutligen anmärktes bland annat, att det icke vore mera än rättvist, att polisman genom skriftligt konstitutorial eller förordnande erhöle försäkran om antagande i tjänst eller befordran. En sådan handling borde utskrivas utan avgift.

Svenska polis-
förbundets
yttrande 1907.

Med anledning av det ifrågavarande förslaget yttrade polisförbundet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 december 1907:

»Liksom genom 1899 års lag angående fjärdingsmansbestyrets utgörande förordnats, huru administrativ myndighet ägde pröva, huru stort antal fjärdingsmän inom en socken borde anställas, huruvida utsedda fjärdingsmän vore lämpliga för befattningen och, åtminstone i besvärsväg, om den avlöning, som erbjödes fjärdingsman, vore skälig, syntes det vara i sin ordning och i överensstämmelse med riksdagens syftning, att i en polisförfattning sådan som den av riksdagen begärda infördes bestämmelser om vad stad borde hava åtgjort i avseende på sitt polisväsen, för att den skulle anses hava uppfyllt, vad densamma därutinnan lagligen åläge. I detta hänseende syntes böra föreskrivas, att i varje stad skulle finnas en polisstyrka; att grunderna för polisstyrkans organisation liksom ock lönestat för vid densamma anställd personal visserligen borde bestämmas av stadsfullmäktige eller, där sådana icke finnes, av allmän rådstuga, men att de borde underställas Kungl. Maj:ts befallningshavandes prövning; att Kungl. Maj:ts befallningshavande därvid ägde tillse, ej mindre att nämnda personal vore tillräcklig för vinnande av det med polisnrättningen avsedda ändamål, än även att de avlöningsförmåner, som erbjödes densamma, vore av den skäliga beskaffenhet, att det med någon grad av visshet kunde förväntas, att polisstyrkan vunnit rekrytering med för ett behörigt fullgörande av densammas uppgifter lämpade personer samt att överhuvud Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle vara berättigad att tillse, att polisnrättningen organiserades på ett ändamålsenligt sätt. Då emellertid tillerkännandet av en dylik prövningsrätt åt Kungl. Maj:ts befallningshavande på det närmaste berörde den kommunala beskattningsrätten, torde en allmän polisförfattning åtminstone i denna del böra stiftas i för kommunallag föreskriven form eller av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt, varefter det borde ankomma på lämplighetsskäl, huruvida i samma författning jämväl skulle införas till ämnet hörande stadganden av administrativ natur eller dessa avskiljas för införande i en allmän instruktion för polispersonalen i riket. Uppenbart vore att en dylik lag, i den mån den stadgade anordnandet av polisnrättningen i städerna såsom en dessa obligatoriskt åliggande skyldighet, icke utan vidare

kunde utsträckas att gälla jämväl med städerna jämförliga orter. Men väl kunde i densamma fastslås, att därest kommun, som icke vore stad, ville anställa annan polispersonal än fjärdingsmän, hon därvid hade att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, ifrågavarande lag innehölle, tilläventyrs med en eller annan av förhållandena föranledd modifikation.

Den kollegiala polisstyrelse, vilken förbundet tänkt sig upprättad, skulle icke hava någon befattning med polisbefälet, utan endast handhava polisinsättningens förvaltningsangelägenheter. Den skulle sålunda närmast bliva att jämföra med den poliskommitté, »watch committee», bestående av mayorn och minst tre av stadsrådet valde ledamöter, som omhändertog polisinsättningens förvaltning i Englands »corporated boroughs». Denna engelska polisstyrelse antog och entledigade polispersonalen, den ägde ålägga bestraffningar för forseelser i tjänsten, den uppgjorde förslag till polisstyrkans organisation, avlöning, uniformering och beväpning att underställas inrikesministern o. s. v. Däremot saknade den varje som helst befattning med befälet, vilket helt och hållet vore anförtrott åt polischefen, »the chief constable». Det vore uppenbart, att de invändningar, som framställdes mot en kollegial polisstyrelse, fullständigt förfölle, när denna styrelse organiserades på nu angivet sätt och med bibehållande av en chef, hos vilken befälsrätten över polisen kvarstannade odelad. Det måste för själva polisinsättningens utveckling vara av icke ringa betydelse, att en närmare och omedelbar förbindelse åvägabragtes mellan den kommunala självstyrelsens målsmän och ordningspolisen, i det därigenom hos de beslutande kommunala myndigheterna otvivelaktigt komme att väckas ett livligare intresse för denna sistnämndas betydelsefulla uppgifter i den allmänna ordningens och säkerhetens tjänst och därmed följa ett rikligare tillgogoseende av dess krav. Härtill komme, att polispersonalen skulle skatta det som en stor vinst, om antagnings-, befodrings- och bestraffningsfrågor handlades av en dylik kollegial styrelse, i det därigenom vunnos den garanti för objektivitet vid bedömandet, som enligt sakens natur måste umbäras, så länge anmärkare och domare utgjordes av en och samma fysiska person. Förslaget om en särskild polisstyrelse för handhavande av polisinsättningens förvaltningsangelägenheter syntes därför böra vidhållas. Till undvikande av missförstånd borde emellertid benämningen förändras till »polisnämnd» i analogi med t. ex. hälsovårdsnämnd, byggnadsnämnd o. s. v. Vidare borde magistraten beredas tillfälle att i densamma genom val insätta en ledamot. Slutligen borde inrättandet av polisnämnd icke i allmänhet, utan blott efter Kungl. Maj:ts prövning, utsträckas till med städerna jämförliga orter, och borde sålunda hela styrelsen av polispersonalen på landsbygden i regel förläggas under Kungl. Maj:ts befallningshavandes enhetliga ledning.

Förbundet ville alltså föreslå, att i författningen infördes stadganden därom, att i varje stad skulle finnas en polisnämnd, att denna skulle bestå av polischefen, en person, vilken magistraten eller i dess ställe tillsatt styrelse ägde utse inom eller utom sig, samt tre av stadsfullmäktige eller, där sådana ej funnes, allmän rådstuga valda ledamöter, att val till polisnämnd borde avse fyra år i sänder, att polisnämnd sammanträdde, så ofta omständigheterna därtill föranledde samt särskilt då polischef sådant äskade, ävensom att vid nämndens sammanträden skulle föras protokoll. Polisnämnd borde tilläggas följande befogenheter: att antaga, utfärda förordnande för och entlediga polismän, att utöva disciplinär bestraffningsmyndighet över polispersonalen, att till stadsfullmäktige eller, där sådana ej funnes, allmän rådstuga avgiva förslag till organisation av stadens po-

livsväsende, löne- och pensionsstat för den därvid anställda personalen, dennas uniformering och beväpning m. m., att till Kungl. Maj:ts befallningshavande afgiva yttrande över de närmare föreskrifter angående polistjänstens förrättande, som kunde finnas erforderliga och vartill det åläge polischefen att uppgöra förslag samt att i allmänhet till behandling upptaga frågor av betydelse för polisinnrättningens behöriga fyllande av sin uppgift utan att dock beträffande dessa åga annan befogenhet än att till Kungl. Maj:ts befallningshavande, magistraten eller i dess ställe inrättad styrelse, stadsfullmäktige eller, där sådana ej funnes, allmän rådstuga eller polischefen göra framställningar.

Då i Stockholm överståthållarämbetet icke torde stå i annat förhållande till polisstyrkans ledning därstädes än i övriga städer Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet till polisstyrkans ledning i dessa och då överståthållarämbetets åliggande i detta hänseende funnes uttryckt i dess instruktion lika väl som Kungl. Maj:ts befallningshavandes i landshövdinginstruktionen, torde för likformighets vinnande såsom polischef i Stockholm böra angivas polismästaren. Härmed stode i god överensstämmelse, att i ordningsstadgan för rikets städer såsom polismyndighet i Stockholm icke angivits rätt och slätt överståthållarämbetet utan »överståthållarämbetet för polisärenden», vilket i alla icke-judiciella frågor sammanföle med poliskammaren, varinom åter i alla frågor, där överståthållaren själv ej omedelbarligen beslutade, polismästaren utövade överståthållarämbetets myndighet. Behölles den i förslaget använda terminologien, borde följaktligen med samma skäl chefskapet över polisen i andra städer tilläggas poliskammare eller, där sådan icke funnes, magistrat eller i dess ställe inrättad styrelse, vilket onekligen vore ägnat att inverka menligt på kraften och enhetligheten i polisens ledning.

Den disciplinära straffmyndigheten borde tilläggas polisnämnden. Stadsgandet angående disciplinstraff borde innehålla, att om polisman överskrede den honom tillkommande befogenhet eller åsidosatte vad honom åläge enligt polisförfattningen eller annan allmän lag eller författning eller gällande instruktioner och fråga ej vore om brott eller förseelse, varför åtal vid domstol borde åga rum, vore han förfallen till disciplinstraff. Detta utgjordes av varning, motsvarande högst en månads lön, förlust av tjänsten i högst tre månader eller nedflyttning i lägre tjänstegrad. Rätt att ålägga bestraffning enligt dessa bestämmelser tillkomme polisnämnd eller, där sådan ej funnes, Kungl. Maj:ts befallningshavande. Hade polisman upprepade gånger blivit dömd till disciplinstraff utan att låta sig rätta eller hade han av domstol funnits saker till brott eller förseelse, som gjorde hans kvarstående såsom polisman olämpligt, ägde polisnämnd eller, där sådan ej funnes, Kungl. Maj:ts befallningshavande att omedelbart skilja honom från tjänsten.

Såsom disciplinstraff ådömd varning borde föregås av förhör och klagan borde få föras jämväl över tilldelad varning.

Stadgande om uppsägning borde innehålla, att polisman, som funnes ur stånd att sina tjänsteåligganden behörigen fullgöra, skulle på framställning av chefen kunna uppsägas av polisnämnden att lämna tjänsten tidigast tre månader därefter. Å ort, där polisnämnd ej funnes, skulle sådan uppsägning ske genom Kungl. Maj:ts befallningshavande. Funnes å ort särskild pensionsinrättning eller änke- och pupillkassa upprättad för polispersonalen, vari det åläge polisman å orten som med tjänsten förenad skyldighet att göra inbetalningar, skulle för sådan inrättning eller kassa gälla, att polisman, som efter uppsägning bleve skild från sin tjänst, för sig och sina efterlevande skulle vara berättigad till så stor del av

hela det understöd, som tillkommit honom, därest han fullgjort alla de inbetalningar honom därför ålegat, som svarade emot de av honom verkligen gjorda inbetalningarna.»

Sedan handlingarna i ärendet remitterats till justitiekanslern, yttrade denne i den 31 oktober 1908 avgivet utlåtande bland annat:

Justitiekans-
lersämbetets
yttrande 1908.

»Om man utginge från den uppfattningen, att polisen i sin verksamhet fyllde en statsfunktion och att varken stadskommunernas eller de äldre köpingarnas skyldighet att upprätthålla den allmänna polisen vore genom lag bestämd, mot vilken uppfattning justitiekanslern icke hade något att erinra, måste konsekvensen bliva, att, innan något för hela riket gällande polisreglemente kunde utfärdas, kommunernas skyldighet att upprätthålla en allmän polis, omfattningen av denna skyldighet och sättet för dess fullgörande borde till sina grunddrag fastslås i lag, stiftad av Konung och riksdag. I § 1 av förordningen om kommunalstyrelse i stad tillförsäkrades medlemmarna av stadskommun rätt att själva, efter vad förordningen närmare bestämde, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, så vitt icke, enligt gällande författningar, det tillkomme offentlig ämbetsmyndighet att dem handhava, och § 48 av samma förordning innehölle, att magistraten tillsatte de vid stadens förvaltning anställda tjänstemän och betjante, så vitt ej särskilda författningar eller reglementen annorlunda stadgade. Då handhavandet av polisväsendet i stadskommunerna i allmänhet hittills ansetts såsom en kommunal angelägenhet samt i följd därav magistraten omedelbart utövat ledningen av och tillsynen å stadens polisväsende, kunde det med skäl sättas i fråga, huruvida, med hänsyn till nämnda lagrum och stadgandet i § 57 regeringsformen, det låte sig göra att utan riksdagens eller vederbörande kommuns medverkan överflytta vissa delar av denna kommunens och magistratens befogenhet, såsom att tillsätta polismän och att entlediga dem, från magistraten till allenast en ledamot av densamma. Likartade betänkligheter mötte i fråga om köpingar och municipalsamhällen, vilka jämväl genom §§ 1, 79 och 80 i förordningen om kommunalstyrelse på landet tillförsäkrats enahanda rätt att själva vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter.

Fördelarna av en kollegial polisstyrelse, sådana de framhållits av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus samt Värmlands län, syntes justitiekanslersämbetet vara av den betydelse, att en blivande lagstiftning icke borde lägga hinder i vägen för vederbörande kommuner att bibehålla nuvarande kollegiala kommunala styrelser såsom polisstyrelser eller besluta inrättandet av en särskild kollegial polisstyrelse, där sådant med hänsyn till de å orten rådande förhållandena funnes lämpligen kunna ske. Såsom villkor för anordnandet av en särskild kollegial polisstyrelse eller, såsom polisförbundet kallat den, polismännd, borde dock alltid gälla, dels att befälet över polisen helt och odelat tillkomme polischefen och dels att polismännens befogenhet noga begränsades. Möjligen borde giltigheten av beslut om inrättandet av särskild polismännd göras beroende av Kungl. Maj:ts eller Kungl. Maj:ts befallningshavandes stadfästelse. Till en början och till dess större erfarenhet vunnits, borde polisstyrelsens befogenhet begränsas såsom poliskammaren i Göteborg föreslagit. Denna hade ansett, att frågor om polismäns antagande, befordrande och entledigande på egen begäran skulle tillkomma polischefen, men att polismännden skulle hava att handlägga polisväsendet rörande anslagsfrågor, att utöva kontroll därå, att beviljade

anslag bleve för sitt ändamål använda, att ådöma polispersonalen bestraffning för förseelse, i händelse polischefen funne handlingen ej vara av sådan beskaffenhet, att åtal vid domstol borde äga rum eller densamma kunde få bero vid varning, och att besluta om polismans uppsägning ur tjänsten.

De mot straffarterna böter och degradering av myndigheterna framställda anmärkningarna syntes befogade.»

Frågan om in-
rättande av
polisstyrelse i
Stockholm.

Inom Stockholms stadsfullmäktige har frågan om inrättande av en polisstyrelse varit föremål för ingående behandling.

I motion den 1 februari 1907 föreslog herr C. B. Buhre, att stadsfullmäktige måtte ingå till Kungl. Maj:t med framställning om inrättande i Stockholm av en polisstyrelse. Härvid anfördes följande:

På polismästaren vilade ett ansvar av den allra största räckvidd. Så gott som hela polispersonalens väl och ve berodde av honom. Han disponerade på eget ansvar för polisverket beviljade anslag. Kommunikationsmedlens utnyttjande reglerades av honom fullkomligt självständigt. Uppsikten över näringsställen, kaféer och mycken annan affärsverksamhet tillkomme i sista hand honom. Det vore ock han, som ägde avgörande i frågor rörande misstänkta kvarhållande i häkte o. s. v. Till följd av denna anordning vore det de facto polismästaren, och icke överståthållaren, som i Stockholm utövade högsta polismyndigheten. Att lägga så stor myndighet i händerna på en person vore betänkligt och stridande mot den praxis, som inom andra förvaltningsområden tillämpades i vårt land. Vi vore eljest vana vid att beslut på administrativ väg fattades antingen kollegialt eller efter föredragning av ledamot, som vore i beslutet medansvarig. En omorganisation av överståthållarämbetet borde därför komma till stånd. Denna omorganisation borde i första rummet hava till syfte att införa en initiativkraftig, inför kommunen ansvarig, protokollsskyldig, verklig polisstyrelse, vilken jämte polismästaren skulle handlägga bland annat:

- 1) befordringsärenden m. m. och frågor angående disciplinära bestraffningar,
- 2) organisations- och förvaltningsangelägenheter,
- 3) förslag angående instruktioner, kungörelser, taxor m. m., som skulle av överståthållaren fastställas,
- 4) till överståthållarämbetet framförda klagomål mot polismän och framställningar om ändring i ordningsföreskrifter,
- 5) koncessionsansökningar och trafikföreskrifter,
- 6) frågor rörande utskänkningsrättigheter, kaféer, hotell och näringsställen,
- 7) anordningar inom och dispositioner av för polisverket upplåtta lokaler,
- 8) framställningar, som skulle av stadsfullmäktige behandlas o. s. v.

Däremot borde ingen rubbning ske vare sig i förhållandet till vederbörande överordnade myndighet eller i polismästarens befälsrätt över personalen, likasom bestämmelserna angående polismästarens skyldighet att under ämbetsmannansvar vaka över att ordning och säkerhet till person och egendom upprätthölles och att begångna brott bleve beivrade naturligtvis borde fortfarande gälla. Huru denna styrelse skulle sammansättas syntes ganska klart. Polismästaren måste där vara självskriven, och stadsfullmäktige skulle utse ett par ledamöter. Emellertid kunde det vara av betydelse för en sådan styrelse att direkt stå i förbindelse med den domstol, inför vilken ett stort antal av de allra viktigaste polisärendena

handlades, och att härigenom bliva i tillfälle att bilda sig en mening om lämpligheten och dugligheten särskilt hos kriminalavdelningens personal. Då härtill komme, att hela den administrativa behandlingen av ärenden rörande lösdrivare och därmed jämförliga mål vilade på polisen, syntes det, att den praktiskt juridiska erfarenhet, som samlades inom Stockholms rådstuvurätt, även borde nyttiggöras för polisen genom att bereda rum för någon av magistratens ledamöter inom polisstyrelsen. Polisstyrelsen borde sålunda sammansättas i ungefärlig överensstämmelse med t. ex. hälsovårdsnämnden, såsom för densamma föreskrefves i stadgan den 25 september 1874.

Sedan ärendet behandlats av särskilda kommitterade och överståthållarämbetet avgivit utlåtande, yttrade beredningsutskottet den 26 oktober 1911:

Beredningsutskottet 1911.

»En mångfald av frågor tillhörande överståthållarämbetets för polisärenden avgörande vore otvivelaktigt av den natur, att ett skärskådande av desamma genom kommunens särskilda förtroendemän skulle kunna vara gagneligt. Även den synpunkten, att polisväsendet därigenom skulle komma i närmare beröring med stadens övriga valda myndigheter och såmedelst också med stadens befolkning i dess helhet, torde vara förtjänt av beaktande. Det torde kunna väntas, att polisens popularitet hos de breda befolkningslagren skulle därmed ökas, till otvivelaktigt såväl allmänt gagn som tillfredsställelse jämväl för polisens egen personal. Först och främst skulle genom en sådan kommitté en fullständig kontroll över polisförvaltningen kunna vinnas eller med andra ord en effektiv revision av denna förvaltning i stället för den nuvarande betydelselösa. Att enbart därigenom skulle vinnas ökat förtroende för polisen gentemot förhållandena, sådana de nu tedde sig, och där polisväsendet vore så att säga avgärdat med en mur, syntes uppenbart. Men poliskommitterade skulle även kunna få åtskilliga andra uppgifter att fylla, utan att sådant kunde anses göra obehörigt intrång på högsta chefskapets för polisen maktområde. En mängd av de ofta återkommande föreskrifter, som direkt berörde den stora allmänheten, såsom frågor om gatutrafikens ordnande, tillsyn över torghandel m. m. eller där instruktionerna berörde en större allmänhets lovliga intressen eller önskningsar, exempelvis anordnande av demonstrationståg m. m. dylikt, skulle otvivelaktigt vinna på att hava föregåtts av granskning och bedömande av dylika särskilda kommunens kommitterade. De förevitelser om godtycke eller brist på övervägande, som tagit sig uttryck i vedernamnet »polisukaser», skulle snart upphöra, om allmänheten visste, att sådana föreskrifter av någon större betydelse ej tillkomme utan efter hörande av kommunens egna förtroendemän. Men även på andra områden kunde sådana kommitterade vara till avsevärd nytta. Det lede icke något tvivel därom, att inom poliskåren rådde ett ganska utbredd missnöje över nuvarande befodrings- och bestraffningssystem. I vad mån detta missnöje vore befogat, tilläte sig utskottet ej att bedöma. Men påtagligt vore, att om kommunens kommitterade gäves tillfälle att granska och yttra sig om de allmänna grunderna för befodrings- och bestraffningssystemet inom poliskåren, sådant borde vara till gagn såväl för befäl som underordnade och bidra till ökat förtroende. På nu angivna allmänna skäl och grunder funne utskottet sig böra föreslå inrättande av en särskild kommitté, s. k. poliskommitterade. Kommitterade skulle hava att befatta sig med följande frågor:

- a) den allmänna förvaltningen av för polisverkets behov anslagna medel;
- b) meddelande av sådan föreskrift, som avsåges i § 21 av ordningsstadgan för rikets städer;
- c) fastställande av reglementen eller taxor, varom förmäldes i § 23 av ordningsstadgan för rikets städer, ävensom beviljande av rättigheter till yrkesmässig trafik;
- d) ändringar i polisverkets organisation samt förslag till stat för polisverket;
- e) organisationen av polisskola samt utseende av föreståndare för och lärare vid densamma;
- f) tillstånd till sådana allmänna föreställningar, till vilka enligt § 13 i ordningsstadgan för rikets städer överståthållarämbetets tillåtelse erfordrades;
- g) förslag i övrigt från polismyndigheten eller rörande polisväsendet av beskaffenhet att bära av stadsfullmäktige behandlas; samt
- h) fastställande av allmänna grunder för befordringar, avskedanden och bestraffningar inom poliskåren.

Det borde icke ifrågasättas, att överståthållarens eller polismästarens beslutanderätt skulle inskränkas. Poliskommitterades befogenhet syntes därför icke kunna utsträckas längre än till att vara rådgivande, men de skulle äga rätt att yttra sig beträffande alla frågor av den beskaffenhet, som nu angivits. Det borde därför föreskrivas, att i dylika frågor poliskommitterade skulle höras och lämnas tillfälle att avgiva yttrande vare sig vid sammanträde inför överståthållaren eller polismästaren eller i annan ordning, med rätt för dem att få sina uttalanden antecknade till fört protokoll. Det vore givet, att kommitterades yttranden skulle kunna inhämtas även i andra frågor, då så ansåges lämpligt.

Utskottet hemställde, att stadsfullmäktige måtte ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville meddela sådana föreskrifter beträffande polisväsendet i Stockholm, att av stadsfullmäktige för viss av fullmäktige bestämd tid inom sig utsedda kommitterade till ett antal av fem berättigades att, därest i fråga varande ärendes brådskande beskaffenhet ej utgjorde hinder därför, antingen vid sammanträde inför överståthållaren eller polismästaren eller i annan ordning yttra sig och få sina uttalanden antecknade till fört protokoll före avgörande av de ärenden, som anmärkts under a—h».

Reservationer
inom
berednings-
utskottet.

Inom utskottet avgåvos två reservationer.

Herrar Bendixon och O. Eklund samt ordföranden von Friesen hemställde, att stadsfullmäktige måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om meddelande av sådana föreskrifter beträffande polisväsendet i Stockholm, att innan beslut fattades i ärende, som anginge de under a—h uppräknade ämnen, det skulle åligga polismyndigheten att, såvida icke ärendets brådskande beskaffenhet utgjorde hinder, i överensstämmelse med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t täcktes meddela, bereda av stadsfullmäktige utsedda poliskommitterade tillfälle att i ärendet avgiva yttrande antingen skriftligen eller, där så ansåges av omständigheterna påkallat, muntligen vid sammanträde inför polismästaren, dels att, vid bifall till vad sålunda hemställts, stadsfullmäktige måtte för sin del antaga och Kungl. Maj:ts prövning underställa ett vid reservationen fogat förslag till instruktion för Stockholms stads poliskommitterade.

Herrar Palmstierna och G. Magnusson hemställde, att stadsfullmäktige ville ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte gå i författning om

sådana åtgärder beträffande polisväsendet i Stockholm, varigenom en polisstyrelse med den sammansättning och befogenhet, som i reservationen angäves, komme till stånd.

Stadsfullmäktige avgjorde frågan den 13 november 1911 i enlighet med den senare reservationen och anförde därefter i skrivelse till Kungl. Maj:t:

Stadsfullmäktige i Stockholm 1911.

»Det gällde att skilja mellan utövandet av den polisiära myndigheten och andra åligganden, vilka tillhörde polisväsendet. I fråga om det förstnämnda funnes det fog för erinran att enhetligheten kunde förryckas, om ej en ansvarig person handhade detsamma. Men beträffande övriga uppdrag voro det sannolikt, att de skulle bättre skötas av en styrelse eller nämnd, vartill komme behovet av kontroll över förvaltningen av sådana uppdrag. Det voro givet, att det skulle innebära en så avsevärd förändring i svensk förvaltningsrätt, om polisväsendet alldeles frigjordes från beroende av Kungl. Maj:ts befallningshavande, att detta icke torde för närvarande böra ifrågasättas. Däremot hade stadsfullmäktige ansett en kommunal polisstyrelse böra inrättas. I fråga om denna polisstyrelsens beskaffenhet och arbets sätt gällde det att uppdraga lämpliga och oomtvistliga gränser för dess befogenhet. Rörande förvaltningen av för polisverkets behov anslagna medel eller förvaltningen av till polismyndighetens förfogande ställda fastigheter samt uppgörande av förslag till stat för polisverket och ändringar i dess organisation torde några betänkligheter ur disciplinär synpunkt ej råda att överlåta åt en kommunal polisstyrelse att handlägga dessa ärenden. Likaledes torde hela utbildningsväsendet vara ägnat att omhändervhas av densamma. De allmänna grunderna för befordringar, avskedanden och bestraffningar inom polis-kåren syntes vara av den betydelse och beskaffenhet, att de borde av stadsfullmäktige avgöras på framställning av polisstyrelsen. Denna skulle tillsätta alla befattningar utom polismästares och polisintendents, med rätt likväl för stadsfullmäktige att avge yttrande över dessa tjänstebefattningars tillsättande. Vidare hade styrelsen ansetts böra utfärda alla instruktioner rörande personalens tjänsteförhållanden och plikter, varjämte klagomål från dess sida borde av styrelsen handläggas. Besträffningar av svårare art än varning funnes styrelsen böra avdöma. I övriga frågor, vilka berörde den allmänna ordningen och trafikväsendet, torde styrelsen böra tillerkännas beslutanderätt endast i den mån, överståthållar-ämbetets genom lag bestämda befogenhet ej därigenom berördes, eljest yttranderätt. Även i övrigt syntes initiativrätt i fråga om förslag från polismyndigheten eller rörande polisväsendet av beskaffenhet att tillhöra stadsfullmäktiges behandling böra tillerkännas den kommunala polisstyrelsen. Några ändringar i övrigt av överståthållarämbetets och polismästarens förhållande till polisväsendet syntes icke böra för närvarande ifrågasättas. Beträffande styrelsens sammansättning voro ett antal av fem personer lämpligt för styrelsens storlek. Bland dessa borde polismästaren anses självskriven och styrelsens övriga ledamöter väljas av stadsfullmäktige. Beträffande i övrigt framkomna önskemål i förevarande ämnen hade synnerligen goda skäl syntes föreligga för en sådan anordning vid tillsättande av polisintendentsbefattningarna, att dessa tillsattes efter kungörande om tjänstens ledighet och uppå ansökning, sedan stadsfullmäktiges yttrande på sätt nyss nämnts blivit inhämtat.»

Stadsfullmäktige anhöllo, att Kungl. Maj:t täcktes gå i författning om sådana åtgärder beträffande polisväsendet i Stockholm, varigenom en polisstyrelse med den sammansättning och befogenhet, som nu angivits, komme till stånd, samt att Kungl. Maj:t ville vidtaga sådan förändring beträffande sättet för tillsättande av polisintendenterna, att utnämning skedde efter förslag, som det ålåg överståthållaren att, sedan inträffad ledighet blivit behörigen kungjord och ansökningstiden tilländalupit, upp-
rätta och jämte ansökningshandlingarna till Kungl. Maj:t insända.

ÖverstÅt-
hållarämbetet
1911.

Med anledning av skrivelsen yttrade överståthållarämbetet bland annat:

Frågan vore av djupgående betydelse för hela polisorganisationen inom huvudstaden. Dess förverkligande skulle hava till påföljd, att bestämmanderätten över polisens personal skulle i många avseenden överflyttas från statens organ till kommunens. Det vore visserligen sant, att enligt förslaget ansvaret för ordningens upprätthållande allt fortfarande skulle ytterst vila på överståthållaren och det närmast under honom lydande polisbefälet, men det vore uppenbart, att polispersonalen i övrigt skulle i många, ytterst viktiga avseenden komma att vara beroende av den utav kommunalrepresentationen tillsatta polisstyrelsen. Det vore således en alldeles ny myndighet, som det vore fråga om att införa, en nyhet icke endast för polisväsendet i huvudstaden utan en nyhet jämväl för hela landet. Oaktat riksdagen i sin skrivelse 1906 uttalat önskvärdheten av vissa garantier för att polismän ej skulle varda obehörigen avsatta eller avstängda från tjänstgöring, förekomme intet i skrivelsen därom att en dylik garanti borde givas genom inrättande av en kommunal polisstyrelse med befogenhet i berörda avseende, liksom ej heller i övrigt i riksdagsskrivelsen funnes något uttalande om inrättande av en dylik styrelse. Bakom riksdagsskrivelsen låge uppenbarligen den åsikten, att polisväsendet i städerna vore ett statsintresse. Det vore enligt riksdagens mening statsintresset, som skulle vara det dominerande och reglerande, och tanken på inrättande av en kommunal institution, som skulle hava någon bestämmanderätt uti förevarande frågor, hade tydligen varit för riksdagen främmande. Med hänsyn till vad i riksdagen sålunde förekommit och då det icke kunde synas annat än i hög grad önskvärt, att ensartade bestämmelser bleve gällande i fråga om polisväsendet i rikets samtliga städer, hemställde därför överståthållarämbetet, att stadsfullmäktiges framställning icke måtte till annan åtgärd föranleda än att vid prövning av frågan om utfärdande av en allmän polisförfattning för hela riket toges under övervägande, huruvida bestämmelser borde utfärdas om inrättande av en sådan polisstyrelse, som nu ifrågasatts i rikets samtliga städer och därmed jämförliga orter. Överståthållarämbetet ville likväl medgiva, att det för överståthållaren eller polismästaren skulle medföra fördel, om han hade tillfälle att, innan han fattade beslut i vissa, den allmänna ordningen rörande frågor, rådgöra med av stadsfullmäktige utsedde förtroendemän. Beredningsutskottet hade uppräknat åtskilliga frågor, vilka kunde vara av den art, att en dylik föregående rådplägning kunde vara lämplig, innan vederbörande ämbetsman fattade sitt beslut. Men om en sådan organisation av polisväsendet skulle bliva genomförd, som stadsfullmäktige tänkt sig, så bleve överståthållaren

och polismästaren med avseende å ordningens upprätthållande allenast verkställare av polisstyrelsens beslut och tanken på att under sådana förhållanden göra dem ansvariga för ordningens upprätthållande torde helt böra uppgivas.

I övrigt framhöllos mot inrättandet av en dylik självständig polisstyrelse de synpunkter som tidigare berörts.

Sedan frågan om en allmän polisförfattning varit föremål för ytterligare utredning inom departementet, tillkallades på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 2 maj 1913 landssekreteraren H. L. Uddén, polismästaren G. R. Hårleman, notarien hos överståthållarämbetet för polisärenden P. A. Cronvall, kronolänsmannen H. Holmström och t. f. detektivkonstapeln N. O. Dahlin för att inom departementet biträda med utredning och uppgörande av förslag till allmän polisförfattning för rikets städer och därmed jämförliga orter ävensom till i sammanhang med frågan om fögderiförvaltningens omorganisation påkallade bestämmelser för landsbygdens vidkommande.

De sakkunniga
1913.

De sakkunniga avgåvo den 11 november 1913 förslag till polisreglemente för riket. Detta förslag innehöll bestämmelser om polisens uppgift i allmänhet, om chefskap och tjänstgöringsområde samt om polismands lydnadsplikt, uppträdande i och utom tjänsten o. s. v. Dessutom funnos i förslaget intagna bestämmelser dels om köpingars skyldighet att bekosta polis, dels om inrättande av polistråd i städer, där polismästare funnes, dels om polismands förordnande och hans avlöning samt dels om bestraffning, skiljande från tjänsten och klagorätt.

Beträffande köpingar föreslogs bland annat, att om Kungl. Maj:t prövade nödigt ställa köpings polisväsende under uppsikt av poliskommissarie, åläge det köpingen att bekosta skälig avlöning ej allenast åt poliskommissarien än även åt den polispersonal i övrigt, som Kungl. Maj:ts befallningshavande funne sig böra anställa till hans biträde. I sådant fall skulle köpingen avskiljas från det länsmandsdistrikt, vartill den hört, och poliskommissarien åligga att inom köpingens område fullgöra allt vad länsman eljest åläge. Funne Kungl. Maj:t dylik anordning ej erforderlig, skulle det åligga köpingen att bekosta skälig avlöning åt en polisöverkonstapel, jämställd med fjärdingsman, samt den eller de konstaplar, Kungl. Maj:ts befallningshavande funne nödigt att till överkonstapelns biträde förordna.

Härutinnan yttrade de sakkunniga i den förslaget åtföljande motiveringen:

»Åtminstone efter 1864, då genom nya näringsfrihetsförordningen köpingarna fingo en förändrad ställning, lär Kungl. Maj:t städse hava ålagt köpingarna såsom ett onus för köpingsrättigheternas förvärvande dels att bekosta skälig avlöning

åt en polisuppsyningsman, vilken, antagen av Kungl. Maj:ts befallningshavande hade att under åtnjutande av det skydd, som tillkomme länsman eller stadsfiskal, handhava köpingens ordnings- och säkerhetspolis, åtala där timade brott och förseelser av den art, att allmän åklagare ägde dem beivra, samt för övrigt i alla ärenden, vilka anginge köpingens befolkning, fullgöra de bestyr, som på landet åläge fjärdingsman, dels ock att, om och när anställandet av en eller flera polisbetjante till uppsyningsmannens biträde funnes erforderligt, bekosta jämväl sådant biträde. De sakkunniga ifrågasatte, huruvida icke, åtminstone med riksdagens samtycke, ifrågavarande onus skulle för de större köpingarna kunna i någon mån skärfas. Enligt den återgivna bestämmelsen tillhörde köping att bekosta polisuppsikten inom samhället och därjämte så mycket av administrativa bestyr i övrigt, som ankomme på en fjärdingsman. Genom omorganisationen av fögderiförvaltningen bleve emellertid länsmannens göromål så väsentligt ökade, att det vore tivelaktigt, om han tillfredsställande skulle kunna gå i land med sina tjänstegöromål jämväl vad anginge större köpingar och municipalsamhällen, belägna inom länsmansdistriktet. Det vore därför lämpligt att i samband med omorganisationen vidtagna betryggande åtgärder i fråga om polis- och åklagarväsendet i sådana större samhällen. Härtill torde riksdagens medverkan erfordras.»

I fråga om polistråd innehöll förslaget följande:

Üti stad, där polismästare funnes, skulle denne vid handläggning av vissa ärenden hava till sitt biträde ett polistråd, bestående av fyra av stadsfullmäktige utsedda ledamöter, vilka sammanträdde under ordförandeskap av polismästaren. Vid sammanträde med polistrådet skulle föras protokoll, och ägde ledamot av rådet få sin mening till protokollet antecknad, dock utan rätt att deltaga i beslutet. Till handläggning vid sådant sammanträde skulle hänskjutas frågor, som anginge polisverkets organisation, uppgörande av förslag till stat för polisverket samt den allmänna förvaltningen av till polismyndighetens förfogande ställda medel, allmänna grunder för anställning, befordran, avsked och bestraffning inom poliskåren, tillsättning av poliskommissariatjänst, ådömande av annan bestraffning än varning och uppsägning ur tjänsten ävensom förslag i övrigt från polismyndigheten eller andra ärenden av beskaffenhet att böra av stadsfullmäktige behandlas. Då polismästaren därtill funne anledning, skulle jämväl ärenden av annan beskaffenhet kunna behandlas i rådet och skulle i de fall, då polismästare handlade ärende, som omförmäldes i §§ 21 och 23 ordningsstadgan för rikets städer, sådant ärende behandlas på sätt nu vore föreslaget. Ledamöterna i polistrådet skulle väljas av stadsfullmäktige i enlighet med stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige. På samma sätt skulle utses suppleanter för dem till lika antal att inträda i den ordning 7 § berörda stadga föreskrive. Den som icke uppnått tjugufem års ålder eller vore ställd under förmyndare eller försatt i konkurstillstånd eller tilltalad eller ställd under framtiden för nesligt brott eller förklarats förlustig medborgerligt förtroende eller ovärdig att föra andras talan inför rätta, kunde ej vara ledamot eller suppleant i polistrådet. Den, som blivit vald till ledamot eller suppleant i polistrådet, kunde avsäga sig uppdraget, om han icke bodde i staden eller inom dess område, om han vore tjänsteman och av sin befattning hindrades att fullgöra uppdraget, om han efter fyra års tjänstgöring såsom ledamot i rådet vore i ordning att därifrån avgå, om han uppnått 60 års ålder, eller eljest uppgåve hinder, som av stadsfullmäktige godkändes.

De sakkunniga yttrade vidare:

»Det kunde knappast bestridas, att i de städer, där närmaste ledningen av och ansvaret för polisverkets funktion vore lagd i en mans hand, det skulle vara en vinning såväl med hänsyn till ekonomien som till tryggheten för polispersonalen, om inflytandet av en kommunal delegation kunde bliva verksamt. Betydande vore de belopp städerna ansloge för polisväsendet, och i fråga om personalens väl och ve kunde understundom viktiga intressen komma till avgörande av en enda man. Även med allt erkännande av den samvetsgrannhet, plikttröhet, självbehärskning och rättvisa, som kännetecknat polisens ledning i de städer, om vilka här vore fråga, läte det dock icke förneka sig, att praktiska insikter och nya synpunkter skulle kunna förväntas, om före avgörandet av vissa ekonomiska och organisationsfrågor tillfälle vore berett för några av den anslagsbeviljande korporationen utsedda förtroendemän att göra sin mening hörd. Icke minst för vederbörande polischefer skulle det kännas som en lättnad, om de kunde hämta stöd av ett dylikt kommunalt råd. Däremot syntes behovet av en sådan anordning icke kunna förutsättas varken i de städer, där magistrat eller annan stadsstyrelse med polischefen delade ansvaret för polisväsendets förvaltning, ej heller å landet, där inseendet över den förstärkta polisbevakningen vore lagd i Kungl. Maj:ts befallningshavandes händer. Magistrat och annan stadsstyrelse stöde nämligen till följd av normerna för och arten av sin allmänna verksamhet i ständigt rapport med kommunen, och den kollegiala formen för denna verksamhet innefattade i sig de garantier, efter vilka man strävade. Vad beträffade Kungl. Maj:ts befallningshavande, vore dessa garantier för handen genom dels den allsidiga beredning varje ärende där erhöle före föredragningen och dels den objektiva syn på frågornas innebörd, som till följd därav, att Kungl. Maj:ts befallningshavande endast medelbart toge befattning med dem, skäligen kunde förväntas av en myndighet i Kungl. Maj:ts befallningshavandes ämbetsställning. Men det vore av obestriddig vikt, att det kommunala inflytandet begränsades såväl till sin art som till sin omfattning. En sund uppfattning av polismästarens myndighet och ansvar fordrade med nödvändighet, att han ensam beslutade i de till hans ämbetsverksamhet hörande frågor. Här gällde det mera än eljest, att ett delat ansvar vore liktydigt med intet ansvar. Därför måste kommunala förtroendemäns inflytande på polisväsendet begränsas till att vara endast rådgivande, men denna rådgivarställning hos polisrådet kontrollerades medelst det offentliga protokoll, som i alla frågor skulle föras. Detta om arten av det kommunala inflytandet. I överensstämmelse härmed och med vad som förekommit i frågan om polisstyrelse i Stockholm hade förslaget formulerats.»

Beträffande polismans tillsättande föreslogs, att det skulle ske medelst skriftligt förordnande, i Stockholm av överståthållarämbetet för polisärenden, i annan stad, där polismästare funnes, av denne, i stad, där magistrat funnes, men polismästare ej vore tillsatt, av magistraten, i stad, där magistrat ej funnes, av den för staden särskilt tillsatta styrelse, samt å landet av Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Ledig poliskommissarietjänst skulle kungöras i allmänna tidningarna samt i tidning inom orten till ansökning inom 30 dagar från det ledigheten uppkom. Samma myndigheter ägde avgöra ansökning om avsked.

Vidare föreslogs en bestämmelse av innehåll, att polisman borde åtnjuta efter beskaffenheten av sina tjänsteplikter och ortens förhållanden avpassad, skälig avlöning.

Angående bestraffning, skiljande från tjänsten och klagorätt föreslogs följande:

Om polisman överskred den honom tillkommande befogenhet eller åsidosatte vad honom åläge enligt allmän lag eller författning, reglementet eller gällande instruktion, och fråga ej vore om brott eller förseelse, varför åtal vid domstol borde äga rum, kunde han bestraffas med varning, suspension med eller utan tjänstgöring under högst en månad, nedflyttning i lägre tjänstegrad, eller avsättning, vilken sistnämnda straffart finge tillämpas, då polisman upprepade gånger blivit för förseelse straffad, utan att han låtit sig därav rätta, eller då omständigheterna eljest vore av synnerligen försvårande beskaffenhet. Till avsättning skulle kunna dömas jämväl, om polisman av domstol fällts till ansvar för sådant brott, att han icke längre borde i sin tjänst bibehållas, eller den sak, varom med honom rannsakats, blivit under framtiden ställd. Besträffning ådömdes i stad, där polismästare funnes, av denne med iakttagande i förekommande fall av vad beträffande polisrådet bestämts, i annan stad av magistrat eller i dess ställe särskilt tillsatt styrelse, samt å landet av Kungl. Maj:ts befallningshavande; dock att varning finge meddelas även av annan polischef än polismästare. Beträddes polisman med gärning, som vore enligt allmän lag straffbar, eller med annan förseelse, kunde polischef eller annan förman, om skäl därtill vore, tills vidare försätta honom ur tjänstgöring. Polisman, som försatts ur tjänstgöring, ägde rätt påkalla, att hans förseelse, så snart ske kunde, underkastades vederbörlig prövning, men beslutet ginge genast i verkställighet. Disciplinär bestraffning finge ej åläggas polisman, med mindre förhör hållits. Vid förhöret skulle föras protokoll, där även beslutet jämte skälen därtill antecknades. Polisman, som befunnnes för tjänsten olämplig, skulle, såvitt icke mera än två år förflutit från det han vunnit fast anställning, kunna uppsägas att lämna tjänsten inom två månader. Beslut härom meddelades av den, som tillsatte polisman. Till provtjänstgöring antagen polisman skulle av polischefen, när helst tjänsten så krävde, kunna skiljas därifrån. Över nu berörda beslut om försättande ur tjänstgöring eller uppsägning eller skiljande från tjänsten av till provtjänstgöring antagen skulle klagan ej kunna föras, men mot annat beslut enligt reglementet finge talan föras på sätt och i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut vore bestämt. Besvär skulle anföras hos Kungl. Maj:ts befallningshavande, såvitt ej denna myndighet beslutat i första hand, samt beträffande Stockholm hos Kungl. Maj:t.

Myndig-
heternas ytt-
randen 1914.

De sakkunnigas förslag remitterades till överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande för att efter magistratens, stadsfullmäktiges och stadsstyrelsens hörande inkomma med såväl dessas som egna yttranden.

En mycket stor del av myndigheterna lämnade förslaget utan vidare erinran, åtskilliga myndigheter i de mindre städerna med den anmärkning, att då frågan om inrättande av polisråd icke berörde dem, de icke funne anledning att därom yttra sig.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Gottlands, Hallands, Älvsborgs och Norrbottens län, överståthållareämbetet för polisärenden, ävensom magistraten i några städer hemställde, att då skyldigheten för kommunerna att bekosta upprätthållandet av allmän polis utgjorde en viktig förutsättning för fastställande av de bestämmelser, varom nu vore fråga, denna skyldighet först bleve genom lagstiftning tillfredsställande ordnad. En sådan lagstiftning, som torde böra i allmänna grunddrag reglera omfattningen av skyldigheten härutinnan och sättet för densammas fullgörande, torde emellertid icke kunna åstadkommas annorledes än genom en av Konung och riksdag stiftad lag.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län yttrade:

»Omständigheterna påkallade ett ordnande av frågan på lagstiftningens väg icke blott för köpingars vidkommande. I städerna torde visserligen i allmänhet vara på behörigt sätt sörjt för polisväsendet men i andra samhällen hade här och där visat sig en viss obenägenhet att anslå tillräckliga medel till nu ifrågasvarande ändamål, och fall kunde lätteligen tänkas uppkomma, då ett ingripande från statens sida kunde anses vara påkallat även med avseende å ordnande av polisväsendet i stad. Det syntes därför angeläget att statsmakterna i tid skapade möjligheter för ett reglerande av förhållandena. För sakens bedömande vore icke av nöden att närmare ingå på frågan, huruvida polisen till sin huvudsakliga natur vore en statsinstitution eller en kommunal inrättning. Ty givet vore, att de väsentligaste uppgifterna, polisen hade att fullfölja, vore av den beskaffenhet att staten ovillkorligen måste tillse, att desamma bleve tillgodosedda. Vad anginge städerna, torde dessa anses pliktiga att själva vidmakthålla polisväsendet inom sina områden, även om deras juridiska skyldighet härutinnan icke kunde sägas vara oomtvistlig. I alla händelser vore vederbörandes skyldighet i dessa avseenden icke genom lag närmare bestämd, och det kunde för övrigt med skäl ifrågasättas, huruvida staten för närvarande hade medel i sin hand att utkräva fullgörande av dessa skyldigheter. För de köpingar, som tillkommit efter 1864, torde städse hava stadgats skyldighet att bekosta skäligen avlöning av en polisuppsyningsman samt, där så skulle befinnas nödigt, jämväl en eller flera polisbetjänter. Dock saknades föreskrift, huru skulle förfaras för det fall att statsmyndighet skulle finna den av köpingen bestämda avlöningen oskäligt låg. Och i varje fall vore någon skyldighet i förevarande hänseende icke stadgad för köpingar tillkomna före 1864. Municipalsamhällen hade icke någon skyldighet att bekosta polisbevakning. För landsbygdens vidkommande i övrigt vore polisfrågan i viss mån ordnad genom lagen angående fjärdingsmansbestyrets utgörande, om också här i vissa fall svårigheter kunde möta att förmå en kommun att förse fjärdingsmannen med skäligen avlöning. Till avlöning av de polismän, som utom fjärdingsmännen kunde vara erforderliga för landsbygden, municipalsamhällen däri inbegripna, ägde vederbörande kommuner rätt till bidrag av statsmedel, under förutsättning att de själva erlade halva kostnaden. Detta vore dock ett frivilligt åtagande, och fall inträffade ofta, då kommunalstämma av godtyckliga skäl vägrade anslå medel för ändamålet, oaktat behovet av förstärkt polisbevakning vore

uppenbart, och utgifterna för ändamålet icke i avsevärd mån skulle tynga kommunens stat. Å andra sidan visade det sig, att kommuner med sämre ekonomisk ställning beaktade behovet av sådan polisbevakning och därtill lämnade erforderligt bidrag. Resultatet bleve, att staten finge tråda emellan inom de kommuner, som vägrade lämna bidrag, och detta komme då att ske i viss mån på bekostnad av andra sämre lottade kommuner. Nu anförda förhållanden syntes innebära fullgiltiga skäl, att samtliga kommuners skyldigheter på nu ifrågakommande område bleve genom lag fastställda. Härvid förutsattes givetvis, att kommunerna skulle lämnas en vidsträckt medbestämmanderätt ifråga om polisväsendets ordnande både organisatoriskt och ekonomiskt och att statsmyndigheterna erhöle rätt att ingripa reglerande endast då sådant uppenbarligen vore av behovet påkallat. På grund härav borde den nu berörda primära frågan ordnas genom lag, innan det i viss mån därav beroende polisreglementet företoges till slutlig behandling.»

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands län framställde anmärkningar särskilt beträffande vad de sakkunniga föreslagit i avseende å köpingars polisväsen.

Efter genomförandet av fögderiförvaltningens omorganisation bleve det visserligen nödvändigt, att större samhällen i förekommande fall avskildes från länsmansdistrikten och försåges med särskilda tjänstemän med länsmans befogenhet, och detta komme efter all sannolikhet att ske i vida större utsträckning än de sakkunniga antagit. Men kostnaderna för dessa nya tjänstemäns avlöning borde helt och hållet bestridas av staten. Någon rättsgrund för deras läggande på respektive kommunala bildningar finnes icke. En sådan kunde icke anses ligga i den omständigheten, att en del köpingar såsom villkor för köpingsrättigheternas erhållande fått sig ålagt att bekosta avlöning åt en med åtalsbefogenhet beklädd polisuppsyningsman med skyldighet tillika att övertaga fjärdingsmansbestyren, vilka av ålder vilat på kommunerna. Här vore fråga ej endast om en skärpning av vissa samhällens skyldigheter i avseende å polisväsendet, utan även om överflyttande på dem av kostnaden för en del av statsverksamheten, med vilken de icke förut haft någon befattning. Den börda, som sålunda skulle komma att läggas på vissa köpingar och andra samhällen, komme att förefalla dem desto mera betungande och orättvis, som den enligt förslaget kunde påtvingas dem mot deras vilja och utan rätt för dem att själva pröva behovet eller ens, åtminstone i sista hand, bestämma beloppet av de ekonomiska uppoffringar, de måste vidkännas.

Magistraten i Uddevalla intog en särskild ståndpunkt och anförde:

»De sakkunniga hade utgått från den förutsättningen, att det skulle åligga städerna att bekosta avlöningen till sin polispersonal. Denna förutsättning torde hava varit riktig vid tidpunkten för upprättandet av förslaget, men syntes sedermera hava väsentligen förändrats. Så länge nämligen städerna åtnjöte en avsevärd inkomst genom brännvinsförsäljningen, låge det i sakens natur, att denna inkomst borde användas för sådana ändamål som polisbevakningen, men annorlunda tedde det sig, sedan vinsten av brännvinsförsäljningen indragits till stats-

verket. Bestridas kunde icke, att det vore statens, icke kommunens skyldighet att vaka över att medborgarna skyddades till liv och egendom, men i så fall borde även staten avlöna de organ, som härför erfordrades. Det syntes således, att man vid upprättande av ett polisreglemente borde utgå från denna statens skyldighet. Det vore visserligen sant, att polisbetjäningen i en stad även hade till åliggande att tillse att de för staden särskilt utfärdade ordningsföreskrifter bleve behörigen iakttagna, och då ett dylikt åliggande måste vara att anse som ett speciellt lokalintresse, vore det tydligt, att staten icke borde betungas med utgifter härför. Det syntes alltså som om vid upprättandet av ett polisreglemente avseende borde fästas vid den dubbelställning, som polisbetjäningen intog. Gjordes icke detta, komme polisbevakningen i städerna att i avsevärd mån lida avbräck. Det vore nämligen icke tänkbart, att städerna med den kringskärning av deras inkomster, som under senare tider ägt rum, skulle äga förmåga att med egna medel avlöna ett polisväsen, som vore tillräckligt för fullgörande av båda de omförmälda funktionerna. Innan detaljerna rörande polisens tjänstgöring framlades i ett polisreglemente, borde därför först bestämmas de grunder, efter vilka bidragen från stat och kommuner till polispersonalens avlöning borde utgå.»

Beträffande de sakkunnigas förslag om inrättande av polisråd uttalandes olika uppfattningar av myndigheterna.

Förslaget avstyrktes sålunda av överståthållarämbetet och av polismästaren i Stockholm, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge, Örebro och Gävleborgs län ävensom av magistraten och stadsfullmäktige i några städer. Därvid framhölles huvudsakligen samma skäl, som tidigare i denna del åberopats.

För inrättande av polisråd yttrade sig bland andra Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms, Uppsala, Hallands och Västmanlands län, magistraterna i Södertälje, Linköping, Malmö, Hälsingborg, Lysekil och Västerås ävensom stadsfullmäktige i Stockholm, Eskilstuna, Malmö, Lysekil och Västerås. De nämnda myndigheterna voro likväl av olika åsikter beträffande frågorna om i vilka städer polisråd borde finnas och angående dess befogenhet. Sålunda anfördes, att inrättandet av polisråd icke syntes böra inskränkas till de städer, där polismästare funnes anställd, då jämväl i andra städer polisväsendet i verkligheten handhades av endast en person. Visserligen innefattade den kollegiala formen för magistratens verksamhet i viss mån de med polisrådet åsyftade garantierna, men magistraten vore dock ej att anse såsom en delegation av kommunen. Institutionens införande borde emellertid icke göras obligatorisk utan beroende på kommunernas fria beslut, vilket borde underställas Kungl. Maj:ts befallningshavandes prövning. Magistraten i Västerås ansåge emellertid, att även i städer, där polismästare funnes, polisråd kunde utgöras av magistraten eller vissa medlemmar därav.

Beträffande polisrådets befogenhet anförde magistraten i Södertälje, att densamma icke borde omfatta frågor om anställning, befordran, uppsägning, avsked och bestraffning eller tillsättande av poliskommissarietjänst.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Hallands län yttrade, att, om inrättande av polisråd skulle medföra den avsedda verkan, detsamma åtminstone i frågor av rent ekonomisk natur eller i fall då det gällde att tillvarataga allmänhetens intressen borde erhålla större befogenhet än förslaget innehölle.

Stadsfullmäktige i Eskilstuna ansåge, att polisrådet borde äga beslutanderätt i de ärenden, som tillkomme detsamma att behandla.

Magistraten i Malmö avstyrkte däremot bestämt att polisrådet utrustades med dylik beslutanderätt och ansåge förslaget väl avvägt.

Även magistraten i Hälsingborg önskade att polisrådets befogenhet inskränktes till vad förslaget innehöller. Stadsfullmäktige borde utse tre ledamöter och överståthållarämbetet eller magistraten en.

Stadsfullmäktige i Stockholm anförde:

»Ett verkligt och effektivt kommunalt medinflytande på polisverkets ekonomiska angelägenheter torde ej kunna vinnas med mindre än att de av kommunen valda ledamöterna i styrelsen eller nämnden erhöles beslutanderätt i tillhörande spörsmål. Medgivandet av en sådan beslutanderätt syntes ock följdriktigt böra medföra rätt för kommunen att granska det sätt, varpå beslutanderätten utövats, och borde sålunda föranleda ändrade bestämmelser i fråga om granskningen av poliskammarens räkenskaper. Vad åter anginge de sakkunnigas förslag att åt polisrådet inrymma befogenhet i frågor, som anginge allmänna grunder för anställning, befordran, avsked och bestraffning inom poliskåren samt ådömande av annan bestraffning än varning, syntes frågan om sättet för behandling av dessa ärenden icke nu böra lösas utan samband med motsvarande spörsmål för t. ex. de lägre statstjänarna. Regleringen av dessas tjänsteförhållanden (frågan om förhandlingsordning) stode för närvarande på dagordningen och vore föremål för utredning inom socialstyrelsen. Vid sådant förhållande torde frågan om kommunalt inflytande på polisverkets ekonomiska förvaltning icke böra sammanbindas med den vida omtåligare om polispersonalens ställning och den kompetens, som i detta avseende borde tillmätas den kommunala polisdelegationen. Då anledning således icke syntes föreligga att närmare ingå på frågan, på vad sätt inflytande på polisens tjänsteärenden borde medgivas polisrådet, kunde stadsfullmäktige inskränka sig till det uttalande, att det kommunala medinflytandet på polisverkets ledning borde utövas av en utsedd polismästare, vari polismästaren borde vara självskriven ordförande och medlemmarna åga beslutanderätt i till polisverkets ekonomiska förvaltning hörande frågor. Beslutanderätt torde även böra medgivas polisenämnden av stadsfullmäktige utsedda medlemmar vid behandling av vissa ärenden, som omförmältes i §§ 21 och 23 ordningsstadgan för rikets städer och vilka enligt de sakkunnigas förslag skulle handläggas av polisrådet. Härigenom komme lika litet som genom beslutanderätten om den ekonomiska förvaltningen något obehörigt intrång att ske i polischefens befälsrätt över polispersonalen. I frågan om inrättande av en polisstyrelse hade inom stadsfullmäktige tidigare framhållits önskvärdheten därav, att den praktiskt-juridiska erfarenhet, särskilt med hänsyn till dugligheten och lämpligheten hos detektivavdelningens personal, som förefunnes inom Stockholms rådstuvurätt, borde nyttiggöras för polisen genom beredande av rum för någon av magistratens ledamöter inom polisstyrelsen. Detta uppslag syntes väl värt att tillvarataga även för den form av kommunalt medinflytande på polisverkets ledning, som av stadsfullmäktige nu förordats. Med avseende å det föreliggande förslaget torde för övrigt vara att erinra, att i fall beslutanderätt tillades den avsedda polisenämnden, syntes det med den ställning, som eljest beträffande den kommunala förvaltningen blivit i olika författningar tillagd den proportionella valmetoden, icke vara väl förenligt att låta val till nämnden ske med tillämpning av denna valmetod. Och om magistraten skulle bliva representerad i polisenämnden, talade även detta för-

hållande emot användning av det proportionella valsättet vid val till nämnden. För övrigt syntes icke böra saknas bestämmelse om den tid, varför uppdrag såsom ledamot i nämnden lämnades »

Flera av myndigheterna påpekade, att proportionellt valsätt beträffande polisrådet icke borde ifrågakomma, med mindre stadsfullmäktige i den ordning § 36 i förordningen om kommunalstyrelse i stad bestämde därom beslutat.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län anmärkte, att vid poliskåren i Göteborg funnes anställd en polisintendent, vilken tillsattes av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Denne tjänsteman skulle enligt förslaget, såsom detta måste tolkas, framdeles komma att tillsättas av polismästaren. I likhet med vad som enligt förslaget gällde vid tillsättande av poliskommissarietjänst torde emellertid tillsättande av polisintendent böra handläggas vid sammanträde med polisrådet.

Mot de sakkunnigas förslag, att polisman, som vore olämplig för tjänsten icke skulle kunna uppsägas, när mer än två år förut förflutit från det han vunnit fast anställning, uttalade flera myndigheter allvarliga betänkligheter:

Det syntes angeläget, att möjlighet funnes att bliva av med en såsom polisman uppenbart olämplig person, även om han varit i tjänsten mera än två år. Detta vore av vikt ej blott ur den allmänna rättssäkerhetens synpunkt utan även för bibehållande av en god anda inom poliskåren. Socialstyrelsen hade under utredning frågan om de lägre statstjänarnas avlöningsförhållanden och rättsliga ställning, och det vore troligt att i sammanhang med prövningen av denna fråga komme att fastställas de förhållanden, under vilka nämnda statstjänare kunde skiljas från tjänsten. Då städernas polismän, som hade till funktion att fylla ett statsändamål, intoge samma tjänsteställning, som åtskilliga av de lägre statstjänarne, vore det mindre välbetänt att redan nu fastställa, att dessa polismän skulle efter viss tids tjänstgöring vara oavsättliga på sätt i fråga om innehavare av domarämbete och statens tjänstemän i allmänhet vore stadgat. Något fastslående av en dylik grundsats borde icke ifrågakomma tidigare än sedan det visat sig, att denna princip blivit godtagen för statstjänare i motsvarande ställning. Och knappast ens då. Visserligen kunde i allmänhet en tid av två år anses tillräcklig för att på ett tillfredsställande sätt pröva en persons lämplighet för sitt kall, men förutsättningarna härför kunde med eller utan polismannens eget förvällande ändras. Ett stadgande som det föreslagna kunde även leda därhän, att kommunerna underlåte att fast anställa sin polispersonal till föga båtнад för densamma. Särskilt för mindre samhällen med en fåtalig poliskår skulle olägenheter kunna uppstå.

Beträffande de föreslagna disciplinära bestraffningsarterna förordades ånyo extra tjänstgöring, varigenom öppnades en väg att så långt möjligt

skona den felandes ekonomiska tillgångar. Det vore även för hårt, att en polisman, vars sak blivit ställd på framtiden, skulle avsättas, så länge möjlighet funnes att han vore oskyldig.

Vissa främmande länders polisorganisation.

Det torde vara i sin ordning, att här i korthet beröres främmande länders lagstiftning på det ifrågavarande området, men skall redogörelsen därvid inskränkas till de detaljer, vilka hava avseende på det nu föreliggande förslaget. Jag skall således söka lämna en jämförande översikt av bestämmelserna i några främmande länder rörande statens och kommunens växelverkan inbördes i fråga om städernas polisorganisation, de underordnade polismännens antagande och avskedande samt bestraffningsrättens utövande ävensom slutligen huru kostnadsfrågan i varje särskilt land lösts.

Norge. Lagstiftningen har icke ålagt kommunerna att sörja för att en tillräcklig, underordnad polisstyrka med vad dit hörer finnes. I fråga om städerna och vissa hamnplatser å landet (ladesteder) är visserligen den regel historiskt fastslagen, att dessa själva bekosta det underordnade polisväsendet, men någon rättsregel därom finnes ej, och man saknar lagstiftning om, av vem och huruledes spörsmålet om polisstyrkans och utrustningens storlek och tillgodoseende avgöres. Uteslutande på kommunen beror således, huruvida manskapsstyrkan bör ökas, och man saknar medel att förhindra, att städerna genom att neka anslag nedsätta polismaktens effektivitet.

I ett lagförslag av en kungl. kommitté av år 1912, vilket dock icke lär vunnit godkännande, föreslås, att staten till täckande av polisutgifterna i städerna lämnar bidrag i visst förhållande till det belopp stadskommunen i budgetåret anvisat till lön, beklädnad och pensionsavgift för de vid den egentliga kriminalpolisen anställda underordnade polismän.

Förslaget synes innebära, att polisstyrkan bestämmes av stadskommunen och polismästaren, om de äro ense. Kan polismästaren ej godkänna kommunens beslut, underställes frågan vederbörande statsdepartement, som avgör densamma med för staten och kommunen bindande verkan.

Enligt samma lagförslag står i kommun med minst tio fast anställda polistjänstemän ett polisråd vid polismästarens sida, bestående av dels så många medlemmar kommunen själv bestämmer dels ock av en eller två medlemmar, valda av och bland de i kommunen fast anställda polistjänstemännen. Polismästaren har tillträde till rådets förhandlingar, dock utan rösträtt.

Polisrådet, som självt väljer sin ordförande, har en vidsträckt befogenhet såväl ifråga om polisväsendets organisation och ekonomi som ock beträffande instruktioner och reglementen rörande polistjänsten. Det kan göra framställningar till polismästaren om förändringar i tjänstens anordnande och om verkställighet av närmare angivna polisuppgifter, allt dock såsom det vill synas enligt grundbestämmelser, som beslutas av kommunalstyrelsen.

I fråga om tillsättning och avsked skall vid olika mening mellan polismästaren och polisrådet avgörandet tillhöra vederbörande statsdepartement. Med

undantag för varning och tillrättavisning, varom polismästaren ensam beslutar, skola frågor om övriga bestraffningsarter, nämligen suspension, nedsättning i lägre tjänstgrad eller löneklass samt avsättning, med eller utan uppsägning, av polismästaren föreläggas polisrådet till yttrande; är rådet eller blott en dess ledamot av skiljaktig mening med polismästaren, kan en var av dem påkalla departementets avgörande.

I övrigt innehåller detta lagförslag bestämmelser, vilka enligt svensk uppfattning torde vara av rent reglementarisk natur. Förslaget har som sagts icke genomförts i lagstiftningen.

Danmark. Bortsett från Köbenhavn och den statspolisinstitution om en chef, en assistent och 36 polismän, utposterade i amten, vilken inrättades enligt lag den 13 maj 1911, bära kommunerna alla utgifter för polisväsendet, likasom dettas organisation, såvitt rör de underordnade polismännen, praktiskt taget är en kommunernas sak. Men staten tillsätter och avlönar polisämbetsmän och bestämmer deras distrikt. Ledningen är således en statsangelägenhet, men avlöningen av underordnade polismän tillhör amtskommunen, i städerna med rätt till vissa intäkter av böter m. m. I städerna tillsätts polismännen av »byrådet» efter förslag av polismästaren, men denne har rätt att avskeda och utövar i det stora hela disciplinär myndighet över dem. På kommunalstyrelsen, ej på staten, beror huruvida polisstyrkan skall ökas eller minskas. Ett reformarbete pågår, men synes man icke haft någon tanke på att lägga polisförvaltningen i händerna på kommunalstyrelsen eller av kommunen valda organ. På senare tid (1911) har dryftats ett lagförslag, som går ut på, att i städerna och »handelspladser» skulle finnas anställd minst en fast polisbetjänt för 3,000 invånare, dock att varje stad med ett invånarantal av 30,000 eller däröver skall anställa en fast polisbetjänt för var 1,000 invånare. Förslaget har fallit bland annat, såsom det vill synas, på den grunden att anledning ej funnits att låta statskassan övertaga någon del av polisutgifterna utom i vad rör ovannämnda statspolisinstitution.

Preussen. I den preussiska polislagstiftningen eller polisförvaltningen har man — oavsett gendarmeriet, som är en del av armén och organiserats på fullkomligt militäriskt sätt — att skilja mellan tre arter av polisorganisation: Landespolizei, Kreispolizei och Ortspolizei. Skillnaden ligger mindre i tjänsteverksamhetens organisation än i uppdelningen av de uppgifter, som tillhöra var grupp. Föremål för Ortspolizei äro alla allmänna lokala polisåligganden; till Landespolizei föras särskilt åligganden, som mera direkt angå staten eller större delar av samhället eller som genom lag förts dit, såsom flod- och skeppsfart, hamnväsende m. m., medan till Kreispolizei hänvisats vissa författningens enligt bestämda saker, exempelvis jakt och smittosamma husdjurssjukdomar. Regeringspresidenten i orten beslutar i saker, som tillhöra Landespolizei, lantrådet i var krets rörande frågor, som höra till Kreispolizei, under det att Ortspolizei förestås av lokal myndighet.

I kommun med mera än 10,000 invånare kan enligt beslut av inrikesministerium styrelsen av det lokala polisväsendet anförtros en särskild statsämbetsman. Sådan kungl. polisförvaltning har införts i 23 större städer under en kungl. polispresident eller polisdirektör. Staten svarar för alla utgifter, löner, pensioner, beklädnad och utrustning, men kommunen får bidraga, enligt lag den 3 juni 1908, med en tredjedel av utgifterna.

Där kungl. polisförvaltning icke införts, bär kommunen alla kostnader utan

statsbidrag. Också i dessa kommuner äro statens ämbetsmän i sista hand den avgörande myndigheten med hänsyn till organisation och ledning. Chefskapet för polisen utövas i städerna av borgmästaren eller annan magistratsledamot, oberoende av folkvalda kommunala myndigheter.

Disciplinärförseelser straffas med varning, tillrättavisning, böter och arrest i högst 8 dagar. Dessa straff åläggas av överordnad efter vissa bestämda regler och begränsningar med rätt för den underordnade att överklaga beslutet. En annan straffart är avsättning, som kan åläggas endast efter rannsaking och dom av en disciplindomstol under vissa former.

I Berlin tillsättes den underordnade polispersonalen på 4 veckors uppsägning och först efter flera års tjänst vinnes anställning på livstid. Där förekommer icke avsättningsstraffet enligt domstolsförfarande; man begagnar sig av uppsägningsrätten.

Frankrike. Här skiljer man skarpare än i andra länder mellan police judiciaire eller kriminalpolisväsendet och police administrative eller ordningspolisväsendet; det förra lyder under justitieministeriet, det senare under inrikesministeriet. Denna anordning saknar dock egentlig betydelse för frågan om den underordnade polisorganisationen.

Den franska kommunallagen av år 1884 lägger ledningen av kommunens polisväsende i händerna på mairén, kommunens valde ordförande, och utgifterna påvåla kommunen. Men trots detta har staten genom sina ämbetsmyndigheter i sista hand bestämmanderätten med hänsyn till såväl polisväsendets organisation, styrka m. m. som dess ledning. Kommunens allmänna budget, inclusive kostnaden för polisväsendet, prövas och fordrar godkännande av prefekten eller av republikens president. Har kommunen icke anslagit erforderliga medel, uppföres vad som anses brista i budgeten genom beslut av endera utav nämnda myndigheter, sedan kommunen dock fått tillfälle att yttra sig.

Mairén förestår polisväsendet under tillsyn av statens högre administrativa myndigheter. Mairens beslut om personalens tillsättning fordrar godkännande av prefekten; den förra kan väl suspendera de underordnade för högst en månad, men om deras avskedande beslutar prefekten. Mairens ledning av det lokala polisväsendet hindrar icke prefekten att träffa vilken som helst anstalt för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, dock först sedan han lämnat mairén tillfälle att därom själv besluta.

Detektivpolisväsendet är sedan år 1907 en av staten helt organiserad och avlönad centralorganisation vid sidan av den lokala polisstyrkan. Detektivpolisens personal, relativt fåtalig, är fördelad i tolv brigader på var sitt distrikt av landet.

Liksom i Preussen finnes därjämte en på militärt sätt organiserad gendarmerikår, fördelad på tjänst över hela riket och avlönad av staten. Paris, Lyon och Marseille hava med tillstötande landdistrikt sin särskilda polisorganisation, ledd av statsmyndigheten och bekostad av stat och kommun gemensamt.

Ovan är talat om de underordnades tillsättning och avskedande. Om tjänstepersonalens rättsliga ställning, disciplinära förhållanden, befordran, utbildning saknas allmänna lagbestämmelser. Därmed förhållas tydligen efter praxis och lokala förordningar. För Paris ligger den disciplinära straffbefogenheten utslutande hos polisprefekten, som kan ådöma varning, avkortning av lön eller avsättning; dock att mycket noggranna bestämmelser äro givna om rätt för en var av personalen att taga kännedom om alla om honom avgivna rapporter m. m., innan man mot honom vidtager disciplinärt förfarande, innan han avskedas eller förbigås vid befordran.

I *England* företer polisväsendets organisation, i mångt och mycket fotad på säregna historiska förhållanden, rätt stora skiljaktigheter från fastlandets polisväsende.

Bortsett från Londons polisorganisation med sina särskilda författningsbestämmelser, var det först så sent som på 1840-talet som i grevskapen den administrativa myndigheten, fredsdomaren, bereddes *tillfälle* att tillsätta polismästare och stadigvarande polismanskap samt att utkräva en särskild polisskatt för täckande av kostnaden. På grund härav blev ett polisväsen ordnat i vissa grevskap, men långt ifrån i alla. Först genom lag av år 1856 blev ett ordnat polisväsende obligatoriskt för alla grevskap, i sammanhang varmed staten förband sig att betala en fjärdedel av utgifterna för polisstyrkans lön och beklädnad; senare höjdes statsbidraget till hälften. Denna organisation gälde som sagt grevskapen, närmast motsvarande våra län, ävensom vissa städer, som förlänats frihet till eget polisväsende eller som bildade egna stadsgrevskap. Eljest bildar grevskapet med sina städer ett polisdistrikt med egen budget. Vid början av innevarande århundrade hade 130 städer eget polisväsende, de övrigas hörde samman med kringliggande grevskapets.

Organisation och ledning av polisväsendet är helt och hållet lagd i kommunala och lokala myndigheters händer, utgör således en del av det kommunala »självstyret», men står dock under kontroll av staten.

I städerna med eget polisväsende står detta under ledning av en kommunal polisstyrelse »watch committee» och den av denna utsedde polismästaren; men fredsdomaren har fått en viss överordnad polismyndighet med rätt att giva polisorder o. s. v. Statens inflytande på polisväsendet i orterna lär sammanhånga med dess åtagande att bära en del av kostnaden. Samtidigt därmed stadgades nämligen såsom villkor för statsbidraget, att det skulle årligen visas att organisationen var även i avseende på styrkan och i övrigt tillfredsställande. Staten håller för sådant ändamål särskilda polisinspektörer. Annorledes än genom innehållande av statsbidraget kan staten icke framtvunga nödiga avsedda förbättringar i en Orts polisväsende; men detta medel lär visat sig tillfyllestgörande.

The watch committee har i fråga om städerna rätt att utfärda erforderliga bestämmelser för att förebygga försummelse och missbruk och för att göra konstaplarna verksamma i fyllandet av sin tjänstplikt. Kommittén har ock befogenhet att såväl tillsätta som avskeda de underordnade polismännen, likaså att ådöma suspension, nedflyttning i lägre klass ävensom böter, svarande högst mot en veckas lön. Rätten att avskeda och ålägga disciplinstraff synes, vad angår grevskapspolisen, tillkomma jämväl polismästaren.

Enligt lag 1910 har vederbörande polisstyrelse på varje ort att träffa anstalt om minst 52 fridagar årligen för var polisman.

Polisväsendet i Skottland har i huvudsak samma karaktär som Englands. På Irland finnes därmed statspolisväsende.

Den utredning, som sålunda ägt rum, har ursprungligen i anslutning till riksdagens skrivelse den 12 maj 1906 varit inriktad på åvägbringande av en allmän polisförfattning för rikets städer och därmed jämförliga orter, men utsträckts att, åtminstone i vissa avseenden, omfatta även landsbygdens polisväsende. Emellertid kan utredningen i sist

**Departements-
chefen.**

*Förslagets
begränsning
till städerna
allena.*

nämnda hänseende icke anses uttömmande. Det är därför icke möjligt att nu framlägga förslag till ett ordnande av polisväsendet inom hela riket. Men jag har trott, att denna omständighet icke borde föranleda till undanskjutande av frågan om polisväsendets ordnande i städerna, därutinnan en för denna frågas bedömande tillräcklig utredning synes föreligga. Då jag således nu allenast framlägger förslag till lag om polisväsendet i rikets städer, har jag därtill den ytterligare anledning, att städernas polisväsende synes vara i verkligt behov av en viss rättslig reglering. Polisväsendet i städerna har, trots bristen på enhetlig organisation, nått en betydande och säregen utveckling. Den personal, som är anställd vid städernas polisväsende, är så avsevärd, att ett reglerande av dess ställning och förhållanden, i vad sådant bör ske å lagstiftningens väg, är högeligen önskvärd. En lag om polisväsendet i städerna skall giva den enhetlighet och fasthet i organisationen, som är nödig för ett effektivt handhavande av polisväsendets uppgifter. En dylik lagstiftning bör också bliva av största betydelse för polispersonalens egen trygghet, en förmån som får antagas fördelaktigt inverka på samhället självt.

Vad landsbygdens polisväsende beträffar, så möta såväl historiskt som faktiskt helt andra förhållanden än i städerna. Sedan urgamla tider har staten på landsbygden upprätthållit ordningen genom sina egna organ, de ända till våra dagar under Kungl. Maj:ts befallningshavande lydande kronofogdar, länsmän och fjärdingsmän. Först under senare årtiondena har staten, enär antalet av berörda organ icke kunde ökas i samma mån som en större rörlighet i handel och vandel samt ett tätare bebyggande det krävde, bekostat en förstärkt polisbevakning på landet, dock i de allra flesta fall under förutsättning att hälften av kostnaderna härför gäldades från orten. Åt polisbevakningen å landet, vilken med innevarande år påvilar de under chefskap av länets landsfogde ställda landsfiskalerna med biträde av fjärdingsmännen och den till den förstärkta polisbevakningen hörande personal, har Kungl. Maj:t genom sina befallningshavande redan nu, utan författningsenligt fastslagna bestämmelser, haft möjlighet att bereda likformighet och, så långt det kunnat ske, en känsla av trygghet för såväl personalen som allmänheten. Emellertid är härmed ingalunda sagt, att landsbygdens polisväsende för närvarande är tillfredsställande ordnat. Tvärtom föreligga härutinnan stora brister, som det är angeläget att snarast möjligt få avhjälpna. Huruvida detta bör ske, såsom här skall föreslås med avseende å städerna, väsentligen genom allmänna författningsbestämmelser eller i annan ordning, synes ovisst. Att emellertid en del allmänna föreskrifter med avseende å polispersona-

lens å landsbygden ställning och förhållanden, särskilt i syfte att bereda jämväl denna polispersonal en tryggare och mera oberoende ställning, böra meddelas, anser jag sannolikt.

Fögderiförvaltningskommittén har år 1912 framlagt förslag till organisation av polisväsendet på landsbygden, huvudsakligen byggt på upprättande av en särskild distriktpolisinstitution. Mot detta förslag hava emellertid, såsom också påpekats i propositionen till 1917 års riksdag om fögderiförvaltningens omorganisation, så väsentliga erinringar framställts, att detsamma icke torde kunna läggas till grund för ett definitivt ordnande av landsbygdens polisväsende.

Men jämväl andra förhållanden föranleda till, att frågan om landsbygdens polisväsende icke nu synes kunna avgöras. Det måste sålunda anses lämpligt att någon kortare tid avvakta verkningarna av den nya fögderiorganisationen, särskilt beträffande landsfogdarna, som fått polisväsendets övervakande på landsbygden till en av sina allra främsta tjänsteplikter. Vidare tarvar frågan om ordnande av landsbygdens polisväsende andra överväganden och utredningar av betydelsefull och grannliga art. Sålunda kan ifrågasättas, att fördelningen mellan staten och kommunen av kostnaden för förstärkt polisbevakning å landet bör i anseende till sin grund överses, att de bestämmelser, som gälla angående biträde från städernas poliskårer till landsbygdens polis, underkastas granskning, och i viss grad torde fjärdingsmansinstitutionen tarva en utveckling, lämplig att åvägabringa i samband med spörsmålet om landsbygdens polisorganisation. Sistberörda fråga sammanhänger också med spörsmålet, om och i vad mån landsfiskalerna, efter den nya fögderiorganisationen, behöva kräva ökat och vidgat biträde av fjärdingsmännen och om dessa senares ställning därmed kan behöva jämkas.

Ej heller har det befunnits lämpligt att behandla polisväsendet i köpingar och municipalsamhällen i sammanhang med städernas polisväsende. Alltifrån 1864 har vid köpingsrättighets beviljande ålagts den nya köpingen att bekosta skälig avlöning åt en polisuppsyningsman, vilken, antagen av Kungl. Maj:ts befallningshavande, har att handhava köpingens säkerhets- och ordningspolis och åtala där timade brott. Förhållandena i köpingarna, vilkas folkmängd varierar mellan högst 8,076 och lägst 304, äro så olikartade, att enhetliga bestämmelser för alla köpingar knappast böra åvägabringas. Ej heller torde alla köpingars polisväsende kunna organiseras på samma sätt som i städerna. Vad municipalsamhällena beträffar, har deras polisväsende i allmänhet tillgodosetts efter samma normer som landsbygdens. Polisväsendet i köpingar och municipalsamhällen synes sålunda bäst och följdriktigast ordnas samti-

digt med och i större eller mindre anslutning till landsbygdens polisorganisation.

Då jag således nu framlägger förslag allenast till ordnande av städernas polisväsende, vill jag slutligen ytterligare betona, att frågan om landsbygdens polisväsende snarast möjligt bör föras till ett slutligt avgörande. För min del hyser jag den förhoppning, att, om städernas polisväsende nu ordnas genom en allmän författning, det skulle bliva lättare att inom en snar framtid lösa frågan om landsbygdens polisorganisation. Grunderna för organisationen av polisväsendet i städerna och på landsbygden måste bliva avsevärt olika, och förhållandena äro även i övrigt så skilda, att sammankopplandet av polisväsendet i städer och å landsbygden, liksom det hittills å utredningsstadiet icke synes varit endast till fromma för saken, icke heller vid det slutliga avgörandet torde vara den lämpligaste anordningen.

Städernas
skyldighet att
bekosta polis-
väsendet.

I flera främmande länder hava, enligt vad den förut lämnade översikten giver vid handen, städerna helt och hållet eller i mycket stor utsträckning skyldighet att själva underhålla sitt polisväsende. Ett sådant förhållande har även sedan urgammal tid varit rådande i vårt land. Detta åliggande anses även medfölja de stadsrättigheter, som nu för tiden meddelas. Grunden härtill torde vara att söka däri, att det för ett samhälle innebär en avsevärd fördel att få särskilt för sig bilda en kommun, vilken, såsom fallet är med en stad, i vissa hänseenden intager en undantagsställning. Då behovet av organ, som verka för upprätthållande av ordning och säkerhet inom ett sålunda tätt befolkat samhälle, blir större än där befolkningen fortfarande bor spridd som på landsbygden, förefaller det naturligt, att detta samhälle självt får bekosta de utgifter, som blivit nödvändiga på grund av stadsbildningen.

Det har under den föregående utredningen av ärendet gjorts gällande, att rikets städer av kronan förunnats vissa inkomster för, bland annat, polisens vidmakthållande inom deras områden och därför hava en juridisk förpliktelse att fullgöra detta onus. Härvid har särskilt syftats på tolagsersättningen samt, vad Stockholm angår, även på statens anslag till dess polisväsen, utgörande alltsedan år 1812 årligen 28,100 kronor. Att emellertid, vad angår tolagsersättningen, som för övrigt ej utgår ens till hälften av Sveriges städer, densamma icke kan grunda någon skyldighet i detta avseende, framgår redan därav, att de äldre städerna, innan de under 16- och 1700-talen tillförsäkrades rätt till tolag (rätt att uppbära avgift av från utrikes ort kommande varor), bekostade sitt rättsväsen och sin polis. 1857 års riksdag beslöt att i stället för stads rätt att direkt uppbära tolag skulle träda en tolagsersättning, beräknad

efter beloppet av den under närmast föregående år av vederbörande stad faktiskt uppburna tolag. Endast i ett fåtal fall torde emellertid tolagen hava givits åt städerna »till magistratens och dess betjäntes underhåll», men eljest i allmänhet »till stadens nytta». I promemorian nr 43 till 1882 års skatteregleringskommittés betänkande finnes en uppgift å de städer, till vilka tolagsersättning då utgick. I samma promemoria uttalas, att »tolagen gavs såsom ett understöd för ett bättre fullgörande av kommunala skyldigheter, vilka icke med vederbörlig effekt kunde fullgöras utan statens mellankomst. Det ålåg städerna att underhålla sina hamnar, sin magistrat m. m. långt innan tolagen gavs dem. Det ligger nära till hands att antaga, att detta understöd skulle kunna jämföras med ett statsanslag i våra dagar. I denna fråga bör likväl varsamhet iakttagas.»

Skyldigheten för städerna att bekosta sitt polisväsen torde, förutom på de allmänna förhållanden, som nyss berörts, grundas dels på privilegiebrevet för dem, däri uttalas eller avses, att stad på egen bekostnad skall besörja rättsskipning, upprätthållande av allmän säkerhet och ordning samt underhåll av därför nödiga anstalter, samt dels på i vissa fall utfärdade särskilda föreskrifter. Så har till exempel för Uppsala genom kungl. brev den 20 augusti 1858 föreskrivits, att poliskåren skulle bestå av »1 poliskommissarie med årlig lön av 1,000 rdr., 8 konstaplar vardera med 600 rdr. lön årligen, och 16 extra konstaplar med årligt arvode av 150 rdr. för en var av dem, vartill komme för beväring, eldning och sängkläder m. m. 400 rdr., så att kommunens utgift för dag- och nattbevakningen i staden uppginge till 8,600 rdr.»

Det synes vara från nu angivna utgångspunkter, man har att härleda stadssamhällellenas åligganden att själva underhålla sitt polisväsende.

Att städerna äga skyldighet att bekosta sitt polisväsende beröres naturligtvis ej av det förhållandet, att, såsom riksdagen jämväl framhållit, polisen i viss omfattning måste anses uppfylla en statsfunktion. Rättsordningens upprätthållande är en av statens huvudsakligaste uppgifter. Ett viktigt moment häri är, att brottsliga gärningar förekommas eller upptäckas och bestraffas. Främjandet härav är en viktig del av polisens kall. Detta gäller om polisen i dess helhet, icke blott den judiciella polisen, vars speciella uppgift är att upptäcka brott och främja deras bestraffande, utan även den administrativa polisen, som upprätthåller allmän ordning och säkerhet. Att anse endast den förra grenen av polisen såsom utövande en statsfunktion vore oriktigt. Utom det att den administrativa polisen har att förekomma brott, utövar även den i högst väsentlig grad i fråga om smärre förseelser en liknande verksamhet som den judiciella fullgör beträffande grövre brott.

Vill man regelbinda statens krav på polismaktens ordnande i städerna, förutsätter sådant, enligt vad jag i likhet med flera av de hörda myndigheterna håller före, att städernas skyldighet att bekosta sitt polisväsende i erforderlig omfattning först i lag fastslås. Såsom av den lämnade redogörelsen för den nu bestående ordningen i städerna framgår, äro de reglementen och instruktioner, efter vilka stadspoliserna handlar, utfärdade under de mest skiftande former och tillkomna under de mest olika omständigheter. Städernas styrelser såsom förvaltande polismyndighet eller de tjänstemän, åt vilka handhavandet av polisväsendet närmast är förtrott, äro visserligen underordnade Kungl. Maj:ts befallningshavande. Men detta hindrar icke, att den enhetlighet och fasthet i organisationen, som borde finnas i all synnerhet beträffande städernas polisväsende, blir svår att utan lagbestämmelser genomföra, då städernas polisväsende på grund av sin kommunala karaktär intager en långt mera självständig och så att säga oavhängig ställning i förhållande till staten än polisväsendet på landsbygden.

Allmänna
motiv till
lagförslaget.

Det författningsförslag, som jag här framlägger, har sin tyngdpunkt i att fastslå städernas nu i verkligheten bestående skyldighet att själva bekosta sin polisinrättning. Bestämmelserna härom torde böra meddelas i en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag av samma art som kommunallagarna. Beträffande övriga bestämmelser har jag för avsikt att ur de hittills av sakkunniga framställda förslagen utsovra allenast sådant, som är av mera konstitutiv art och lämpar sig att i lagen sammanföra med ovanberörda stadgande om skyldighet för städerna att bekosta sitt polisväsende. Dit hör då i främsta rummet stadgande om inrättande av särskild polisstyrelse eller polisenämnd i städerna. Kravet på och fördelarna av en sådan institution hava framhållits från över- och underordnade polisorgan med sådan övertygelse och kraft och fotats på så många goda skäl, att införandet av en dylik institution synes böra med det snaraste äga rum. Vid behandlingen av 4 och 5 §§ skall jag närmare angiva de synpunkter, som i detta avseende varit för mig bestämmande. I lagförslaget torde även böra inflyta bestämmelser angående chefskapet över polispersonalen samt vissa stadganden om denna personals tillsättande och avskedande ävensom angående rätt att föra klagan. Slutligen bör i lagförslaget upptagas ett stadgande i allmänna drag angående lokala polisinstruktioner.

Vad av de särskilda sakkunnigas förslag sedermera återstår ävensom övriga bestämmelser, vilka vid en ytterligare överarbetning av ma-

terialeet må synas erforderliga, lära böra sammanföras i ett av Kungl. Maj:t utfärdat polisreglemente för rikets städer. Ett utkast till sådant polisreglemente torde få såsom bilaga åtfölja statsrådsprotokollet, varvid dock torde böra uppmärksammas, att ytterligare bearbetning av detta förslag synes önskvärd.

Det inom departementet utarbetade förslag till lag om polisväsendet i rikets städer avhandlar i 1 § åliggandet för stad att anställa och avlöna den polispersonal, som erfordras för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet i staden, samt att i övrigt vidmakthålla sitt polisverk.

Speciella
motiv.
1 §.

Såsom förut antytts, har städernas skyldighet att själva bekosta sitt polisväsende sedan gammalt varit en oskriven regel i Sverige, och detta åliggande anses även medfölja de stadsrättigheter, som nu för tiden meddelas.

Det torde vara självklart, att de inkomster, som tillförene förunnats en stad genom tolagsersättning eller annorledes eller t. ex. beträffande Stockholm genom ett kontant anslag, icke äro avsedda att, i den mån de kunna anses anslagna till polisväsendets vidmakthållande, indragas eller förminskas genom det nu föreslagna huvudsakliga stadgandet.

Kontrollen däröver, att den städernas skyldighet, vilken skulle genom ifrågavarande lagstiftning lagfästas, verkligen fullgöres, torde böra läggas i överståthållarämbetets och Kungl. Maj:ts övriga befallningshavandes händer. Nämnda myndigheter skulle således, i händelse av underlåtenhet härutinnan å stadéns sida, äga att hos dess representation göra erforderliga framställningar. Leda dessa icke till en tillfredsställande åtgärd, lärer ärendet böra anmälas hos Kungl. Maj:t, vars bestämmelser i ämnet staden torde hava att efterkomma.

2 §.

Då jag i det följande ämnar föreslå inrättandet vid sidan av polischefen av en polisenämnd med åtskilliga befogenheter, har jag ansett det av vikt att i 3 § fastslå, vem chefskapet över polispersonalen tillkommer och att chefen ensam utövar högsta befälet över polispersonalen. Att så måste vara förhållandet synes utan vidare klart, och därom har ej heller av myndigheterna uttalats mera än en mening.

3 §.

I 4 och 5 §§ har jag, med fakultativt undantag för de mindrestäderna (6 §), upptagit förslag om inrättande av en särskild polisenämnd för att jämte polischefen handhava polisverkets förvaltningsange-

4—5 §§.

lägenheter. När man, såsom nu ifrågasättes, låter högsta befälet över polispersonalen odelat ligga i polischefens hand, torde icke blott polischefen utan även polispersonalen och sist men ej minst kommunen själv samt allmänheten obetingat komma att skörda fördelar av inrättandet av en dylik nämnd, förutsatt att gränserna för nämndens och polischefens befogenhet noga uppdragas och att nämnden icke förses med en maktfullkomlighet, som betager polischefen hägen till eget initiativ.

Att polischefens moraliska ansvar i flera hänseenden skall lättas därigenom, att han vet sig äga stöd för sina anordningar hos en kommunal delegation, synes ligga i sakens natur och har av erfarna polischefer erkänts, i vilket avseende jag särskilt ber att få åberopa ett förut återgivet uttalande av polismästaren i Göteborg.

Delade torde meningarna knappast förefinnas därom, att tillvaron av en polisenämnd, sådan jag föreslår densamma, skall för manskapet i dess prövande arbete för allmänt väl innebära en högst betydande trygghet. Härutinnan må från det föregående erinras om den betydande roll, som den kommunala polisdelegationen i England, *the Watch Committee*, utövar samt om vad man i Norge efter engelskt mönster föreslagit ehuru icke ännu infört.

För den anslagsbeviljande kommunen måste det vara av synnerlig vikt, att densamma annorledes än såsom fallet nu är, d. v. s. genom diskussion i stadsfullmäktige och genom revision, kommer i tillfälle att öva ett mera direkt inflytande på användningen av de betydande belopp, polisväsendet årligen förbrukar. Och detta ökade inflytande får kommunen genom den föreslagna polisenämnden.

Slutligen hyser jag, vidkommande allmänhetens ställning till ordningsmakten, den uppfattning, att kommunalstyrelsens genom polisenämndsinstitutet åstadkomna intimare samverkan med och kontroll i vissa avseenden över polismakten skall i sin mån bliva ägnad att med tiden allt mera utplåna den misstro mot polisverket, vilken understundom visat sig, samt att åt polismyndigheten förläna ökad auktoritet.

I vad jag härom anfört styrkes jag av vad som anförts hos Stockholms stadsfullmäktige, av polisförbundet samt av flera utav de hörda myndigheterna.

Polisenämnden, där polischefen skulle vara självskriven ordförande och likaså dennes ställföreträdare ordförande vid laga förfall för polischefen, bör enligt min mening och i enlighet med vad som föreslagits inrättas efter mönstret ungefärligen av en hälsovårdsnämnd. Beträffande vissa ämnen om ordningen för nämndens arbete m. m. torde lämpligen kunna hänvisas till vad om fattigvårdsstyrelse stadgas, därvid må erinras, att

nya bestämmelser beträffande dylik styrelse blivit i samband med förslag till lag om fattigvården underställda den nu pågående riksdagen.

Beträffande de befogenheter, som skulle tillkomma eller icke tillkomma polisnämnden, synes det till en början vara av vikt att bestämt fastslå, att nämnden icke äger att taga någon befattning med befälet över polispersonalen. Jag har därför låtit införa bestämmelse härom (5 §).

Några meningsskiljaktigheter torde knappast vara att emotse i avseende å flertalet av de nämnden enligt förslaget tillagda befogenheter, försåvitt själva principen om inrättande av polisnämnd godtages. Beträffande vissa punkter läser emellertid särskild motivering påkallas.

I fråga om polismans antagande, befordran och ansökan om avsked (5 §: 4) har nämnden tillagts allenast yttranderätt. Chefskapet över polisen synes nämligen böra innefatta den avgörande rätten i dylika ärenden, men bliver polisnämndens yttranden i förevarande avseenden av stor betydelse som ledning eller stöd för polischefens beslut.

I fråga om den disciplinära bestraffningsrätten (5 §: 6) hava meningarna varit mycket delade. Den tyngst vägande anmärkningen mot att låta polisnämnden övertaga befogenheten härutinnan har ansetts ligga däri, att polispersonalen komme att dömas av personer, varav somliga icke handlade under tjänstemans ansvar. Hos polispersonalen själv synes förefinnas en livlig önskan att erhålla polisnämnden såsom domstol i disciplinära mål. Faran för missbruk läser ock få anses överdriven. Dels finnes ju i viss grad tjänstemannaansvaret representerat i nämnden, och dels kunna besvär anföras över nämndens beslut hos Kungl. Maj:ts befallningshavande. Jag finner därför övervägande skäl tala för, att polisen, på sätt i lagförslaget upptagits, får befogenhet å döma disciplinär bestraffning.

Rätt att utdela varning bör, enligt vad myndigheterna enstämmigt uttalat, förbehållas polischefen. Bestämmelser, att därvid skall föras protokoll och att rätt till klagan skall äga rum, böra lämpligen införas i polisreglementet.

Skall polisen äga att meddela disciplinär bestraffning, bör den emellertid icke äga rätt att bestämma om grunderna för eller arterna av sådan bestraffning. Stadganden härom böra inflyta i polisreglementet, och synes det mig därvid, efter prövning av vad från skilda håll yttrats angående de olika arterna av disciplinstraff, att dessa böra inskränkas till varning, extra tjänstgöring, suspension och avsättning. Det har från de hörda myndigheternas sida anförts bland annat, att den straffart, som flestades förekommer och som består uti ned-

flyttning i lön och tjänstegrad, verkar nedtryckande på polismannen, förringar hans självaktning och fördärvar hans ekonomi. Sådan skada för hans enskilda, merendels svaga ekonomiska villkor skulle även bötesstraffet innebära, och särskilt skulle, med den sammansättning polisnämnden är avsedd att få, ett ådömande av böter leda till den konsekvensen, att domare, som icke i vanlig ordning skulle kunna ställas till ansvar för tjänstefel, skulle äga befogenhet döma till ett straff, som vid förvandling ledde till frihetens förlust. Däremot har man på flera ställen funnit ett verksamt korrektiv i straffarten extra tjänstgöring, som lämpligen kan användas under eljest reglementerad fritid.

Att det under polischefen lydande högre polisbefälet, varunder jag inbegriper, fränsett polisdomare, polisintendent och stadsfiskal, icke i avseende på antagande, befordran, avskedande eller bestraffning sorterar under polisnämnden, ligger i sakens natur, likasom att dessa polistjänstemän icke i sin tjänsteställning beröras av instruktionen för polispersonalen. Bestämmelse därom har jag ansett lämpligen kunna införas i 9 §.

I fråga om uppsägning ur tjänsten (5 §: 5) blott på grund av olämplighet och utan sammanhang med bestraffning har livligt framhållits från polispersonalens sida, att om en polisman haft fast anställning under två år, han icke vidare skulle kunna uppsägas till avflyttning på grund av olämplighet. Han skulle under den tid han tjänstgjort hava hunnit prövas tillräckligt för att icke sedermera behöva vidare befara en uppsägning allenast på grund av förment olämplighet.

Mot införande av ett dylikt stadgande har emellertid av ett flertal myndigheter väckts gensaga, som det synes mig icke alldeles utan skäl. Det förefaller, som om de olika ståndpunkter, vilka sålunda kommit till uttryck, kunde sammanjankas på så sätt, att befogenhet att uppsäga allenast tillkommer nämnden, och skulle naturligtvis nämndens beslut härutinnan likasom i andra avseenden kunna överklagas.

Från vissa håll har ifrågasatts, att polisnämnden skulle hava att fullgöra de åligganden, som enligt §§ 21 och 23 i ordningsstadgan för rikets städer ankomma på magistrat, ävensom pröva och avgöra frågor om rättigheter till yrkesmässig trafik samt om tillstånd till vissa allmänna tillställningar enligt § 13 andra stycket i nämnda ordningsstadga. Att polisnämnd tillerkännes viss befattning med någon eller några ärendesgrupper av ifrågavarande slag vill ock synas ändamålsenligt. Då för sådant ändamål en ändring av berörda författningar lär påkallas, torde i lagen (5 §: 8) endast böra stadgas, att nämnden har att fullgöra de åligganden, som enligt särskilda författningar ankomma på polisnämnd. Mot sistnämnda § i ordningsstadgan hava vissa befogade anmärkningar

gjorts, vilka emellertid torde få komma under vidare omprövning i sammanhang med utredning om församlingsfrihetens tryggande. Jag måste därför nu utgå från ordningsstadgan, sådan den för närvarande är affattad.

De förmåner, som åsyftats med en polisenämnd, synas allmän- 6 §.
giltiga, och undantag från stadgandet därom borde teoretiskt sett icke förekomma. Emellertid vill jag icke bestrida, att apparaten måhända kan synas väl tung för de allra minsta städerna, där antalet polismän är helt ringa. I förslaget har därför under 6 § införts en bestämmelse, att Kungl. Maj:ts befallningshavande må äga att på vederbörlig framställning medgiva, att med inrättande av polisenämnd i sådan stad må anstå tillsvidare. I sådan stad läser vid bifall till dylik framställning vad i 5 § är stadgat om polisenämnd böra gälla magistrat eller stadsstyrelse. Orden »i tillämpliga delar» i 6 § åsyfta det förhållandet, att vissa åligganden enligt 5 § redan förut tillhöra magistrat eller stadsstyrelse.

Angående reglerna för polismans tillsättning (7 §) synes detsamma böra 7 §.
gälla, som hittills tillämpats. Det skriftliga förordnandet bör utfärdas avgiftsfritt, vilket förutsätter ändring i förordningarna om expeditiönslösen och stämpelavgift.

En normalinstruktion (8 §) skall i enlighet med därom framställda 8 §.
önskingar utarbetas och utfärdas i sammanhang med polisreglementet. Befintliga instruktioner för poliskammare böra givetvis sålunda ändras, att de ej komma i strid med bestämmelserna om polisenämnds befogenhet.

I fråga om klagorätt över polismästares eller annan överordnad 10 §.
polismans beslut torde bestämmelser böra meddelas i polisreglementet. Sådan klagan torde, vad beträffar polismästares beslut, böra föras hos överståthållarämbetet eller Kungl. Maj:ts befallningshavande, därvid torde kunna förutsättas, att polisenämnd i förekommande fall lämnas tillfälle att yttra sig.

De i 11 § åsyftade ytterligare bestämmelserna skulle bestå i allmänt 11 §.
polisreglemente för rikets städer och en normalinstruktion. Hinder böra ej heller kunna möta för Kungl. Maj:t att på framställning av vederbörande stadsstyrelse fastställa reglemente för polisenämnd. Särskilt har så förutsatts böra ske för Stockholm (4 §).

Departementschefen uppläste härefter det inom departementet uppgjorda förslaget till lag om polisväsendet i rikets städer samt hemställde, att detsamma måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Ädelgren.

Bilaga.

Förslag

till polisreglemente för rikets städer.

1 §.

Mom. 1. Polisens allmänna uppgift är att övervaka, att allmän ordning och säkerhet till person och egendom eller eljest upprätthållas, att i möjligaste mån undanröja anledning till fara eller oordning å väg, gata, torg eller annan allmän plats samt att, där överträdelse av allmän lag eller författning inträffat, söka upptäcka den brottslige och i det fall, att överträdelsen hörer under allmänt åtal, befordra honom till laga ansvar.

Mom. 2. Polisens befogenhet vid fullföljandet och främjandet av dess allmänna uppgift bestämmes i allmän lag. Om polisens skyldighet att lämna myndigheter, ämbets- och tjänstemän samt enskilda den handräckning, som de enligt lag och författningar eller särskilda av polismyndigheten på platsen lämnade föreskrifter äga påkalla, böra erforderliga bestämmelser lämnas uti den instruktion, som enligt lagen om polisväsendet i rikets städer skall för varje stad av högsta polismyndigheten utfärdas.

2 §.

Mom. 1. I fråga om den befattning med polisväsendet i städerna, vilken, utöver vad detta reglemente innehåller, tillkommer överståthållarämbetet, Kungl. Maj:ts befallningshavande, poliskammare, polismästare, polisintendent, polisdomare, magistrat eller annan stadsstyrelse samt stadsfiskal, gälle vad särskilt är stadgat.

Med polisman förstås i detta reglemente varje annan vid polisen anställd befattningshavare.

Mom. 2. Om chefskapet över polispersonalen stadgas i lagen om polisväsendet i rikets städer.

I fråga om förmanskaper inom stads poliskår och ställningen som underlydande, om polismanns tjänstegrad, benämning samt de åligganden, vilka utöver bestämmelserna i detta reglemente tillhöra polisman, meddelas närmare föreskrifter uti den för varje stad av vederbörande fastställda instruktion.

3 §.

Den, som utövar chefskapet över polispersonalen, har i sådan egenskap att ägna tillsyn åt polismanns förhållande jämväl utom tjänsten, så framt och i den mån detta är av beskaffenhet att öva menligt inflytande på polisverksamheten.

4 §.

Den stad, där polisman blivit anställd, är hans tjänstgöringsområde, dock att hinder ej möter för polisman att, så framt icke åliggande inom eget tjänstgöringsområde i anmärkningsvärd grad åsidosättes, utsträcka sin verksamhet utom samma område vare sig för fullföljd av begynt spaning eller av annan tvingande orsak. I sådant fall bör polisman vid första lägliga tillfälle därom underrätta överordnad polisman.

5 §.

Mom. 1. Polisman har att under åtnjutande av laga skydd med nit och drift fullgöra de tjänsteplikter, som enligt lag och författningar samt särskild instruktion honom åligga.

Mom. 2. Polisman skall i tjänstgöring städse vara iklädd föreskriven tjänstedräkt eller bära fastställt tjänstetecken. Om beskaffenheten därav ävensom om den beväpning, som må i polistjänsten användas, stadgas i den för varje stad fastställda instruktion.

6 §.

Där ej i villkoren för polismanns anställning är annorlunda bestämt, är han skyldig att ägna hela sin verksamhet åt polisens tjänst och må icke utan tillstånd av den, som chefskapet över honom tillkommer, tillika innehava annan avlönad befattning eller själv eller genom annan idka näring inom sitt tjänstgöringsområde.

7 §.

Polisman må icke utan tillstånd av sin chef mottaga gåva eller belöning med avseende på sitt förhållande i tjänsten.

8 §.

Mom. 1. Det åligger polisman att visa förmans i tjänsten lagligen meddelade befallning och föreskrift ovillkorlig hörsamhet.

Förmenar polisman, att förman vid utdelande av befallning överskridit sin befogenhet, må han, utan eftersättande av sin lydnadsplikt, äga att för vinnande av rättelse anmäla förhållandet hos förmannen närmast överordnade myndighet.

Mom. 2. Avser befallning persons anhållande eller husrannsakan, skall densamma, där omständigheterna det tillåta, utfärdas skriftligen.

Mom. 3. Polisman tillhör att visa förman aktning i och utom tjänsten, och skall förmannen å sin sida gent emot underordnad polisman förhålla sig värdigt och grannlaga.

9 §.

Vid all tjänstgöring skall polisman emot allmänheten iakttaga hovsamhet och besinning samt undvika varje ohövlighet. Begäres hos tjänstgörande polisman upplysning i något ämne, varom han kan och lämpligen bör lämna meddelande, skall han därmed tillhandagå, såframt han ej hindras av annat tjänsteäliggande.

10 §.

I sitt enskilda liv skall polisman så förhålla sig, att hans vandel icke berövar honom den aktning, han bör äga av andra.

11 §.

Polisman skall vara bosatt inom tjänstgöringsområdet i trakt, som för honom av polischefen godkännes.

12 §.

Överskrider polisman den honom tillkommande befogenhet eller åsidosätter han vad honom åligger enligt allmän lag eller författning, detta reglemente eller gällande instruktion, eller visar han eljest oförstånd eller oskicklighet i tjänsten, och är ej fråga om brott eller förseelse, varför åtal vid domstol finnes böra äga rum, må han bestraffas med

varning,

extra tjänstgöring,

suspension med förlust av löneförmåner under högst en månad, samt

avsättning.

Till avsättning må dömas,

låt sig därav rätta, då polisman upprepade gånger blivit för förseelse straffad, utan att han

då omständigheterna eljest äro av synnerligen försvårande beskaffenhet, eller

då polisman av domstol fällts till ansvar för brott av sådan beskaffenhet, att, ändock domstolen icke dömt till avsättning, polis mannen likväl finnes icke böra i sin tjänst bibehållas, eller den sak, varom med honom rannsakats, blivit ställd under framtiden.

Varning åläggas av polischefen, men disciplinär bestraffning av annan art ådömes av polisenämnd eller magistrat eller stadsstyrelse på sätt i lagen om polisväsendet i rikets städer är sagt.

13 §.

Beträdes polisman med gärning, som är enligt allmän lag straffbar, eller med annan förseelse, må polischef eller annan förman, om skäl därtill äro, tills vidare försätta honom ur tjänstgöring; anmäla dock förman sin åtgärd snarast möjligt hos polischefen, som vidare förordnar.

Polisman, som försatts ur tjänstgöring, äger rätt påkalla, att hans förseelse, så snart ske kan, underkastas vederbörlig prövning, men beslutet går genast i verkställighet.

14 §.

Disciplinär bestraffning må ej åläggas polisman, med mindre förhör med honom i ärendet hållits. Underlåter den, som kallats till sådant förhör, att utan styrkt laga förfall därvid inställa sig, eller har någon, å vilken kallelse till svaromål utfärdats, icke kunnat med kallelsen anträffas, må dock utan hinder därav ärendet prövas på för handen varande skäl.

Vid handläggning av ärende, som i denna § avses, skall föras protokoll däri även det slutliga beslutet jämte skälen därtill antecknas.

15 §.

Fast anställd polisman, som finnes vara för tjänsten olämplig, må i den ordning, som stadgas i lagen om polisväsendet i rikets städer, kunna uppsägas att lämna tjänsten inom två månader.

Till provtjänstgöring antagen polisman må av polischefen, när helst tjänsten så kräver, kunna skiljas därifrån.

16 §.

Över beslut, som i 13 och 15 §§ avses, må klagan ej föras; men mot annat beslut, som enligt detta reglemente meddelas, må klagan föras i den ordning, som stadgas i lagen om polisväsendet i rikets städer.

Detta reglemente träder i kraft den 1 januari 1919. Genom detsamma upphävas alla däremot stridande föreskrifter, som innefattas i förut utfärdade reglementen, arbetsordningar och instruktioner.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid
Kungl proposition med förslag till lag om polisväsendet i rikets städer	1— 5
Statsrådsprotokollet i ämnet	6—64
Riksdagens skrivelse den 12 maj 1906	6
Riksdagarna 1904—1906	8
Den nuvarande polisorganisationen	11
a) städer med poliskammare eller polismästare	11
tillsättning av polismästare och annan polispersonal	18
b) städer, där polisväsendet lyder under magistraten	19
Svenska polisförbundets yttrande 1906	22
Förslag till polisreglemente 1907	24
Myndigheternas yttranden 1907	26
Svenska polisförbundets yttrande 1907	32
Justitiekanslersämbetets yttrande 1908	35
Förslag om inrättande av polisstyrelse i Stockholm	36
Beredningsutskottet 1911	37
Reservationer inom beredningsutskottet	38
Stadsfullmäktige i Stockholm 1911	39
Överståthållarämbetet 1911	40
De sakkunniga 1913	41
Myndigheternas yttranden 1914	44
Vissa främmande länders polisorganisation	50
Departementschefen	53
Förslagets begränsning till städerna allena	53
Städernas skyldighet att bekosta polisväsendet	56
Allmänna motiv till lagförslaget	58
Speciella motiv	59
Bilaga. Förslag till polisreglemente för rikets städer	65